

Jaarverslag betreffende het contentieux van België voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens 2019

© CoE/ECHR

Voorwoord

In 2019 vierde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zijn zestigjarige bestaan. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is ontstaan uit een Commissie die in 1959 werd opgericht om kennis te nemen van de vermeende schendingen van de burgerlijke en politieke rechten die het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens waarborgt. In 1998 werd die Commissie omgevormd tot een permanent Hof dat belast is met het doen naleven van een set van rechten, vervolledigd in een reeks aanvullende protocollen bij het oorspronkelijke Verdrag en uitgelegd in rechtspraak die de evolutie van de maatschappij weerspiegelt.

Dankzij dat vermogen om in te spelen op evoluties is het Hof de niet meer weg te denken instelling geworden die het vandaag is. Uit zijn beslissingen en arresten blijkt dat het steeds blijft evolueren en rekening blijft houden met de veranderende maatschappij. Telkens poogt het om concrete en effectieve rechten te verankeren en de diverse individuele en/of collectieve belangen die in het spel zijn met elkaar te verzoenen.

Ik zou graag de aandacht vestigen op twee evoluties in 2019.

Het Hof gaf opnieuw blijk van het belang dat het hecht aan de niet-contentieuze regeling van de zaken en voerde op 1 januari 2019 een tweefasige procedure in voor de behandeling van de verzoekschriften. Daardoor is de niet-contentieuze fase thans een eerste specifieke reflectiefase van twaalf weken voor alle Verdragsluitende Staten. Enkel als de partijen de niet-contentieuze piste niet opportuun achten, worden zij, in voorkomend geval, verzocht om opmerkingen in te dienen met betrekking tot de ontvankelijkheid en de inhoud. In België hebben die werkwijze en het repetitieve contentieux betreffende het gebrek aan bijstand door een advocaat in de verschillende fasen van de strafprocedure ervoor gezorgd dat het aantal niet-contentieuze schikkingen in 2019 is toegenomen tot zeventien.

Wat de tenuitvoerlegging van de uitspraken betreft, heeft het Hof uitspraak gedaan in het eerste beroep wegens niet-nakoming dat werd ingesteld door het Comité van Ministers van de Raad van Europa (*Ilgar Mammadov v. Azerbaidjan*, nr. 15172/13, 29/05/2019). Dat orgaan, dat belast is met het toezicht op de tenuitvoerlegging van de uitspraken en samengesteld is uit de vertegenwoordigers van de Verdragsluitende Staten, maakte in 2017 immers voor het eerst gebruik van deze opvolgingstoel en vroeg aan het Hof of de betrokken Verdragsluitende Staat al dan niet *was tekortgeschoten in de verplichting die hij op grond van artikel 46, lid 1, van het Verdrag had om zich te schikken naar de [Kamer] uitspraak*. Het Hof stelde een schending vast en wees de staten erop dat zij zich ertoe hadden verbonden om te goeder trouw te handelen en om op daadwerkelijke en concrete wijze de rechten van het Verdrag te waarborgen, ook bij de tenuitvoerlegging van een uitspraak.

Mijn administratie is verantwoordelijk voor de behartiging van de belangen van België voor het Hof en voor de tenuitvoerlegging van de uitspraken voor het Comité van Ministers. Als minister van Justitie heb ik dan ook het genoegen om u dit vierde jaarverslag betreffende het contentieux van België voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens voor te stellen. Het schetst een beeld van het belang van dit contentieux en van de impact ervan op de rechten en vrijheden van de burger.

Bij de verdediging voor het Hof en de tenuitvoerlegging van de uitspraken ervan zijn alle componenten van de staat betrokken. In onderling overleg zullen wij verder blijven werken aan het bieden van antwoorden op de uitdagingen die inzonderheid wetgevende werkzaamheden of de goedkeuring van algemene beleidsmaatregelen vergen.

Koen Geens,

Minister van Justitie

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Inhoudsopgave.....	3
I. Inleiding.....	4
A. Doelstellingen.....	4
B. Voorstelling van het Bureau van de agent van de regering.....	4
C. Inhoud van het verslag en referentieperiode.....	5
II. Rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot België van 1 januari tot 31 december 2019.....	6
A. Synthese van de procedure voor het Hof.....	6
1. Algemene beginselen.....	6
2. Uitzonderlijke maatregelen.....	7
B. Uitspraken en beslissingen gewezen tijdens de referentieperiode.....	7
1. Verkiezingen.....	8
2. Vreemdelingen.....	9
3. Uitlevering.....	10
4. Internering.....	11
5. Justitie.....	13
6. Gevangenen.....	16
7. Politie.....	17
8. Varia.....	18
III. Tenuitvoerlegging van uitspraken onder toezicht van het Comité van Ministers met betrekking tot België van 1 januari tot 31 december 2019.....	20
A. Synthese van de toezichtsprocedure voor het Comité van Ministers.....	20
1. Algemene principes.....	20
2. Werkmethoden van het Comité van Ministers.....	20
3. Verschillende graden van toezicht.....	20
B. Tenuitvoerlegging van uitspraken en beslissingen tijdens de referentieperiode.....	22
1. Hangende zaken in uitvoering op 31 december 2019.....	22
1. Gevangenen.....	22
2. Vreemdelingen.....	24
3. Politie.....	25
4. Internering.....	26
5. Justitie.....	28
6. Godsdienst.....	29
2. Zaken afgesloten tijdens de referentieperiode.....	29
1. Stedenbouw.....	29
2. Gevangenen.....	30
3. Justitie.....	30
IV. Conclusies.....	32

A. Doelstellingen

Dit verslag wil **informatie bieden** over het contentieux van België voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: “het Hof”), en duiding geven bij de mogelijke impact ervan op nationaal niveau. Met oog voor transparantie met betrekking tot de uitspraken en beslissingen van het Hof ten aanzien van België en met betrekking tot de maatregelen die zijn aangenomen voor de tenuitvoerlegging van de veroordelingen, kan dit verslag fungeren als leidraad voor het **wetgevende werk**¹ en/of **algemene beleidsmaatregelen**, meer bepaald van budgettaire aard, die voortvloeien uit de veroordelingen van het Hof. In die zin zal het verslag ook door eenieder kunnen worden gehanteerd als toetsingsinstrument voor wat betreft de staat van tenuitvoerlegging van die uitspraken.

Voor een goed begrip van de impact van het Verdrag op de Belgische rechtsorde moeten twee wezenlijke systeemkenmerken ervan in het achterhoofd worden gehouden.

Ten eerste is het Verdrag een levend instrument, wat betekent dat de interpretatie ervan evolueert doorheen de rechtspraak van het Hof naargelang de uitdagingen waarvoor de samenleving zich op een welbepaald moment geplaatst ziet, en ook naargelang de voortgang van het recht binnen de Staten die partij zijn. Het Verdrag kan met name toepassing vinden ten aanzien van rechtstoestanden die destijds niet konden worden voorzien bij de aanneming ervan (bijvoorbeeld moderne technologieën zoals internet of, op gezondheidsvlak, in-vitrofertilisatie). Voor een goed begrip van de strekking van de fundamentele rechten en vrijheden die gewaarborgd zijn bij het Verdrag is kennis van de **geactualiseerde rechtspraak** van het Hof dan ook van cruciaal belang.

Ten tweede zijn **de uitspraken van het Hof** declaratoir en hebben zij **bindende kracht**. Zij kunnen de Staten die partij zijn bij het Verdrag ertoe brengen hun wetgeving, hun rechtspraak of hun bestuurlijke praktijken te wijzigen naar aanleiding van een veroordelingsuitspraak ten aanzien van België of, in preventieve zin, in het licht van de veroordelingen van het Hof ten aanzien van andere Staten².

De Staten moeten dus beleidslijnen aannemen die conform het Verdrag zijn, volgens de interpretatie van het Hof, in het kader van **hun dagelijkse normatieve, uitvoerende en gerechtelijke activiteiten**. In dat verband moet worden benadrukt dat het Verdrag voor de Staten negatieve verplichtingen inhoudt (**zich onthouden van gedragingen** die indruisen tegen het Verdrag³) alsook positieve verplichtingen (**beschermen** van individuele rechten en plichten en **bekrachtigen** van rechten en vrijheden⁴).

Bovendien moet nadrukkelijk worden gewezen op het transversale karakter van de rechten en vrijheden die worden beoogd door het Verdrag en de aanvullende Protocollen ervan, die aldus tornen aan een breed scala van juridische aangelegenheden: strafrecht, burgerlijk recht, bestuurlijk recht, fiscaal recht, familierecht en stedenbouwkundig recht, asiel en migratie, penitentiaire en politionele aangelegenheden, kindbescherming, recht op gezondheid en op een gezonde leefomgeving, recht op privéleven en familieleven, vrijheid van godsdienst, van meningsuiting en van vereniging, bescherming van eigendom, verbod op discriminatie, enz.

Tot slot kunnen de impact en de tenuitvoerlegging van het Verdrag in België evenzeer betrekking hebben op de federale overheden als op de gefedereerde entiteiten. Het verslag wil derhalve alle betrokken actoren informeren, zowel de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht als de instellingen en ngo's die zich inzetten voor de bescherming van de rechten van de mens in België. Dit verslag is een oproep tot samenwerking en waakzaamheid.

B. Voorstelling van het Bureau van de agent van de regering

De functie van agent van de regering voor het Hof valt toe aan de Federale Overheidsdienst Justitie (hierna: “FOD Justitie”) sinds België in 1955 partij is geworden bij het Verdrag. Het Bureau van de agent behoort tot de dienst Rechten van de Mens van het directoraat-generaal Wetgeving en Fundamentele Rechten en Vrijheden, en is samengesteld uit een agent en twee co-agenten, en nog twee andere specialisten op stuk van het Verdrag en de rechtspraak van het Hof.

Het Bureau heeft tot taak België te verdedigen in de zaken die voor het Hof worden gebracht alsook de tenuitvoerlegging van de veroordelingen ten aanzien van België te coördineren.

¹ Opmerking: de problemen die ten grondslag liggen van de veroordelingen van het Hof houden vaak verband met praktijken in het veld of met rechtspraak. Aldus zijn er weinig uitspraken van het Hof waarin de vinger wordt gelegd op eigenlijke wetgeving waarvan aanpassing vereist is met het oog op de tenuitvoerlegging ervan (voor enkele voorbeelden: zie *infra*).

² Aldus is België, ingevolge de uitspraak *Salduz v. Turkije*, overgegaan tot de aanneming van een wet van 13 augustus 2011, waardoor het voortaan mogelijk is om meer bepaald vanaf de inverzekeringstelling toegang te hebben tot de advocaat.

³ Bijvoorbeeld folterpraktijken, onmenselijke of vernederende behandeling of rechtstreekse discriminatie.

⁴ Bijvoorbeeld door bestraffing van feiten die gepleegd zijn tussen particulieren en die indruisen tegen het Verdrag.

Na een veroordelingsuitspraak identificeert het Bureau van de agent met de betrokken overheden de tekortkomingen en gebreken met het oog op de tenuitvoerlegging van de uitspraak en plant het met de desbetreffende overheden de individuele en/of algemene maatregelen die moeten worden aangenomen in antwoord op de problemen die naar voren kwamen in de uitspraak. Naargelang de aard van die problemen wordt de dialoog voortgezet via elektronische uitwisselingen, formele vergaderingen, informele contacten of door de oprichting van een specifieke werkgroep.

Het gegeven dat het Bureau van de agent is ondergebracht bij het directoraat-generaal Wetgeving en Fundamentele Rechten en Vrijheden van de FOD Justitie, dat belast is met de uitwerking van de strafwetgeving, de burgerlijke wetgeving en het gevangenisbeleid, vormt een waardevolle hulp voor het identificeren van de algemene maatregelen die moeten worden genomen voor de tenuitvoerlegging van tal van uitspraken met betrekking tot Justitie.

Tot slot verzekert het Bureau van de agent ook de **deelname** aan de jaarlijkse ontmoetingen tussen de griffie van het Hof en de agenten van de regeringen voor de bespreking van procedurele aangelegenheden.

C. Inhoud van het verslag en referentieperiode

In het kader van de opvolging van de Verklaring van Brussel werd beslist dat het Bureau van de agent van de Belgische regering bij het Hof jaarlijks een verslag betreffende het contentieux van België voor het Hof zou voorbereiden, met de uitspraken en beslissingen van het Hof (deel II) en de uitspraken en beslissingen waarvan de tenuitvoerlegging onder toezicht staat van het Comité van Ministers (deel III). Dit verslag bestrijkt de periode van 1 januari tot 31 december 2019.

Het verslag 2019 ligt in het verlengde van de voorgaande verslagen en biedt een overzicht van de huidige stand van zaken van het contentieux van België voor het Hof en het Comité van Ministers. De idee is dat de lezer dit document zou kunnen hanteren als uniek referentie-instrument, zonder dat hij het vorige verslag hoeft te raadplegen of aan te schaffen. Wat bepaalde oude zaken betreft, is een deel van de informatie in dit verslag aldus een reproductie van informatie uit het vorige verslag.

Alle informatie in dit verslag is afkomstig van openbare documenten die terug te vinden zijn op verschillende pagina's van de website van de Raad van Europa (www.echr.coe.int). Dit verslag is dan ook louter bedoeld om de toegang en het gebruik ervan in een nationaal perspectief te bevorderen.

II. Rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot België van 1 januari tot 31 december 2019

Het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna: "het Verdrag"), werd aangenomen op 4 november 1950 en trad in werking op 3 september 1953. Sindsdien werden 16 aanvullende Protocollen aangenomen. Protocol nr. 15 is van procedurele aard en zou in werking moeten treden zodra de laatste bekrachtiging is gebeurd. Protocol nr. 16 is in werking getreden op 1 augustus 2018 ten aanzien van de Staten die het hebben ondertekend en bekrachtigd. Het voorziet in de mogelijkheid voor de hoogste rechtscolleges van de Staten die partij zijn, om aan het Hof adviesverzoeken te richten met betrekking tot principiële vragen over de interpretatie of de toepassing van de rechten en vrijheden die omschreven zijn door het Verdrag of de Protocollen ervan. België heeft dit Protocol ondertekend op 8 november 2018, en de bekrachtiging daarvan is aan de gang.

In lijn van het Verdrag werd in 1959 het Hof opgericht, met het oogmerk in laatste aanleg⁵ de naleving van de verbintenissen van de Staten die partij zijn bij het Verdrag en de Protocollen ervan te garanderen.

Het Hof is werkzaam in het kader van de interpretatie en de toepassing van het Verdrag en van de Protocollen ervan, en heeft tot dusver 260 uitspraken en 681 beslissingen gewezen ten aanzien van België.

A. Synthese van de procedure voor het Hof

1. ALGEMENE BEGINSELEN

Door de ondertekening en bekrachtiging van het Verdrag hebben de Staten die partij zijn zich ertoe verbonden een ieder, die ressorteert onder hun rechtsmacht, de rechten en vrijheden welke zijn vastgesteld in dit Verdrag, te verzekeren.

Indien men van mening is dat een of meerdere van zijn rechten werden geschonden door een Staat die partij is bij het Verdrag, kan men een verzoekschrift indienen bij het Hof.⁶

Het ingediende verzoekschrift zal dan in verschillende stappen worden onderzocht. In eerste instantie voert een alleensprekend rechter een eerste onderzoek uit naar de ontvankelijkheid, waarna hij, bij eindbeslissing, het verzoekschrift niet-ontvankelijk verklaart, het verzoekschrift schrapt van de rol ofwel beslist om het verzoekschrift voor verdere behandeling door te verwijzen naar een comité van 3 rechters of een kamer van 7 rechters. Belangrijk: enkel verzoekschriften die *a priori* ontvankelijk zijn verklaard na afloop van een voorafgaand onderzoek door het Hof worden meegedeeld aan de verwerende Staten⁷.

Zodra het verzoekschrift is meegedeeld, dienen zich twee oplossingen aan: de Staat kan opteren voor betwisting of voor niet-betwisting. Wel moedigt het Hof de Staten steeds meer aan om eerst de piste van niet-betwisting te overwegen en pas te opteren voor betwisting indien die eerste piste niets oplevert. Voorts werd in 2019 een tweefasige procedure gelanceerd, met een verplichte specifieke reflectietermijn voor de overweging van een besluit tot niet-betwisting (met name in het kader van niet-complexe zaken die geen nieuwe kwesties aansnijden, niet van specifiek belang zijn voor de publieke opinie of geen betrekking hebben op een moeilijk te becijferen schadevergoeding), vooraleer eventueel naar de fase van betwisting over te gaan.

Het besluit tot niet-betwisting van een zaak kan twee vormen aannemen: de minnelijke schikking en de eenzijdige verklaring.

De minnelijke schikking is een akkoord tussen de verwerende Staat en de verzoekende partij, met het oogmerk het geschil af te sluiten via storting van een geldsom, en eventueel door het aangaan van specifieke verbintenissen. Indien het Hof dit akkoord aanvaardt, schrapt het Hof het verzoekschrift van de rol. Indien er geen akkoord wordt bereikt, blijven de onderhandelingen vertrouwelijk en onderzoekt het Hof de zaak ten gronde. Een minnelijke schikking is mogelijk in elk stadium van de procedure.

De Staten kunnen ook een eenzijdige verklaring tot erkenning van de schending van een of meerdere bepalingen van het Verdrag aannemen en zich ertoe verbinden de verzoeker een passend herstel aan te bieden. Indien het Hof de verbintenissen aanvaardt, schrapt het Hof het verzoekschrift van de rol, zelfs indien de verzoekende partij de voortzetting van het onderzoek wil.

In de praktijk stelt het Bureau van de agent aan de betrokken overheden voor, overeenkomstig de voorwaarden vastgelegd door de griffie, om te opteren voor de piste van niet-betwisting wanneer een eerste analyse aangeeft dat de rechten van de verzoekende partij miskend zijn in het licht van een vaste rechtspraak van het Hof.

⁵ Protocol nr. 15 verwijst naar het subsidiariteitsbeginsel, waarbij eerst de Staten (inzonderheid hun hoven en rechtbanken) de naleving van de rechten en vrijheden van het Verdrag behoren te garanderen en daartoe een beoordelingsmarge onder toezicht van het Hof genieten.

⁶ Een Staat die partij is kan eveneens elke vermeende niet-nakoming van de bepalingen van het Verdrag en de Protocollen ervan vanwege een andere Hoge Verdragsluitende Partij aanhangig maken bij het Hof. Dit komt echter slechts uitzonderlijk voor.

⁷ Artikel 35 van het Verdrag preciseert de ontvankelijkheidsvoorwaarden: uitputting van de interne rechtsmiddelen en indiening van de verzoekschriften binnen een termijn van zes maanden; geen anoniem karakter; nieuwe feiten indien reeds een of meer grieven voorgelegd zijn aan het Hof of een andere internationale instantie voor onderzoek of regeling; verenigbaarheid van de verzoekschriften met het Verdrag; is kennelijk niet ongegrond of betekent geen misbruik van het recht tot het indienen van een verzoekschrift; bestaan van een wezenlijk nadeel waarbij de eerbiediging van de rechten van de mens noopt tot onderzoek van het verzoekschrift naar de gegrondheid ervan en/of de zaak niet naar behoren is behandeld door een intern gerecht.

Indien de onderhandelingen met de verzoeker op niets uitlopen, of indien de betrokken overheid en het Bureau van de agent het niet opportuun achten om de zaak via niet-betwisting te besluiten, informeert het Bureau van de agent de griffie van zijn wens om de zaak ten gronde te behandelen. Het Hof verstuurt dan naar de partijen een of meer “Vragen gesteld aan de partijen”, ter afbakening van de contouren van het juridische debat. Het Hof kan bij die gelegenheid een of meer grieven van de verzoekers weren of herkwalficeren onder andere bepalingen van het Verdrag.

Voor repetitieve zaken waarin de rechtspraak van het Hof duidelijk gevestigd is, kan een versnelde procedure worden ingesteld, waarin dan bij voorkeur enkel opmerkingen over de feiten worden uitgewisseld en niet over de rechtsvragen die door het Hof reeds in soortgelijke gevallen zijn behandeld.

Indien geopteerd wordt voor betwisting, stelt het Bureau van de agent opmerkingen op – alleen of met medewerking van een advocaat – op basis van een uitvoerige nota afkomstig van de betrokken overheden. De verzoekende partij kan antwoorden op de opmerkingen van de Staat en haar financiële eisen voorstellen. De Staat dient dan een aanvullende memorie in. In de meeste gevallen verloopt de procedure volledig schriftelijk: het Hof houdt slechts uitzonderlijk zittingen.

Indien het verzoekschrift werd ingediend bij een kamer van 7 rechters in het kader van betwisting, doet zij uitspraak over de ontvankelijkheid en gegrondheid ervan. Indien de uitspraak niet wordt verwezen naar de Grote Kamer, wordt zij na drie maanden definitief.

De Grote Kamer beslist bij einduitspraak, voornamelijk in twee gevallen: indien een kamer afstand van rechtsmacht gedaan heeft ten gunste van haar wanneer een verzoekschrift aanleiding geeft tot een ernstige vraag of wanneer de uitkomst ervan kan indruisen tegen een uitspraak van het Hof; of indien een verzoek tot verwijzing na een uitspraak van de kamer werd aanvaard, wat niet systematisch gebeurt⁸. Voorts is er nog de vrij zeldzame procedure van het verzoek om advies betreffende rechtsvragen die geen verband houden met verzoekschriften. Ten slotte kan de Grote Kamer eveneens worden gevorderd in het kader van een beroep wegens niet-nakoming ingevolge niet-uitvoering van een uitspraak, maar deze procedure is nog nooit aangewend.

2. UITZONDERLIJKE MAATREGELEN

In uitzonderlijke gevallen, indien er voor de verzoekende partij een imminent risico van onherstelbare schade bestaat, staat artikel 39 van het Reglement van het Hof toe dat het Hof, vooraleer dat een verzoekschrift formeel wordt meegedeeld, de verwerende Staat een voorlopige maatregel oplegt in afwachting dat het een uitspraak kan doen over de grond van de zaak of dat het risico in kwestie verdwijnt.

Zodra de voorlopige maatregel wordt ontvangen, neemt het Bureau van de agent contact op met de betrokken overheden opdat zij de naleving ervan zouden waarborgen en het Bureau op de hoogte houden van iedere wijziging in de situatie van de verzoekende partij. Indien de overheden niet alle maatregelen treffen die redelijkerwijze kunnen worden overwogen om zich daarnaar te schikken, schenden zij artikel 34 van het Verdrag (gebrek aan medewerking met het Hof)⁹.

In de loop van de referentieperiode was België een enkele voorlopige maatregel opgelegd, in het kader van de imminente verwijdering van een vreemdeling.

B. Uitspraken en beslissingen gewezen tijdens de referentieperiode

Het Hof heeft ten aanzien van België 21 uitspraken en beslissingen gewezen tussen 1 januari en 31 december 2019, waarvan de verkorte weergave per specifieke aangelegenheid volgt. Die verkorte weergave heeft enkel tot doel de toegang tot en de kennis van de rechtspraak van het Hof in de hand te werken, want enkel de integrale beslissingen van het Hof “zijn authentiek”¹⁰.

Een beslissing wordt doorgaans gewezen door een alleensprekend rechter, een comité of een kamer van het Hof. Zij heeft enkel betrekking op de ontvankelijkheid en niet op de grond van de zaak. Normaliter voert een kamer tegelijkertijd onderzoek naar de ontvankelijkheid en de grond van de zaak, en doet zij daarna uitspraak.

⁸ Een college van 5 rechters aanvaardt het verzoek indien de zaak aanleiding geeft tot een ernstige vraag betreffende de interpretatie of de toepassing van het Verdrag of van de Protocolen ervan, of een ernstige kwestie van algemeen belang inhoudt (artikel 43 van het Verdrag). Die procedure blijft uitzonderlijk, in de praktijk wordt slechts 5 % van de verzoeken tot verwijzing aanvaard.

⁹ Zie bv. *infra*, deel III: zaak *Trabelsi v. België*.

¹⁰ Die beslissingen zijn terug te vinden op: www.hudoc.echr.coe.int/ met verschillende mogelijke filters/zoekmachines, bijvoorbeeld per Staat, per type van schending(en) (artikel(en) in kwestie), per type van beslissing (uitspraken, beslissingen – van een comité, van een kamer, van de Grote Kamer), enz.

1. VERKIEZINGEN

Uitspraak in de zaak *G.K. v. België* van 21 mei 2019¹¹

Schending – 6 stemmen tegen 1 – artikel van Protocol nr. 1: recht op vrije verkiezingen – Recht om zich kandidaat te stellen bij verkiezingen – Tekortkomingen van het beslissingsproces inzake aanvaarding van het ontslag van een parlamentslid

De zaak betreft een voormalige Belgische senatrice die stelde dat haar mandaat haar op onrechtmatige wijze was ontnomen, aangezien zij ontslag had moeten nemen onder druk van leden van haar partij. Enkele dagen nadien wou ze dit intrekken, met het argument dat haar instemming door gebreken was aangetast, maar de Senaat nam akte van haar ontslag en valideerde de geloofsbrieven van haar opvolger. Met aanvoering van artikel 3 van Protocol nr.1 klaagde de verzoekster erover dat haar het mandaat van senatrice was ontnomen. De verzoekster klaagde ook over een schending van artikel 13 (daadwerkelijk rechtsmiddel), maar het Hof heeft het niet nuttig geacht zich daarover uit te spreken.

Vaststelling van het Hof

Ofschoon het een parlamentslid niet mag toegestaan zijn om zijn ontslag te allen tijde te herroepen¹², is het evenwel zaak na te gaan of het beslissingsproces geflankeerd werd door een minimum aan garanties tegen willekeur, zoals dat hoort wanneer een geschil rijst ten aanzien van het ontslag van een parlamentslid dat dit wenst in te trekken of wil aanvoeren dat zijn ontslag ongeldig was ten aanzien van het nationaal recht.

Ten eerste mag de autonome beoordelingsbevoegdheid van het orgaan dat de beslissing neemt niet buitensporig zijn: zij moet, met voldoende precisering, afgebakend zijn door de bepalingen van het nationale recht.

Dat was hier niet het geval. De wet noch het reglement van de Senaat hebben immers voorzien in enige procedure voor gevallen van intrekking van het ontslag van een senator. In het bijzonder was in geen enkele bepaling vastgelegd of het ontslag in hoofde van zichzelf van kracht werd en onherroepelijk was, of pas onherroepelijk werd na goedkeuring ervan door de plenaire vergadering.

Ten tweede moet de procedure zelf garanties tegen willekeur omvatten: zij moet van dien aard zijn dat de betrokkenen hun standpunt kenbaar kunnen maken en dat elk machtsmisbruik vanwege de bevoegde overheid wordt voorkomen.

Dat was hier evenmin het geval:

- › Het reglement van de Senaat bepaalde weliswaar dat het bureau tot taak had de geloofsbrieven van de opvolger van de verzoekster te na te gaan en aldus, onrechtstreeks, de rechtmatigheid van het ontslag van de verzoekster. Maar de verzoekster noch haar raadsman werden gehoord door het bureau. De verzoekster werd evenmin verzocht om haar argumenten schriftelijk in te dienen vóór de aanneming van het verslag;
- › Bij ontstentenis van wettelijke of regelgevende bepalingen heeft het bureau aangegeven dat vier principes zijn toegepast om de geldigheid van het ontslag van de verzoekster te beoordelen. Maar er is geen enkele motivering opgegeven met betrekking tot de redenen waarom het bureau de stelling van de verzoekster heeft verworpen;
- › Onder de leden van het bureau waren twee senatoren die door de senatrice rechtstreeks ervan waren beticht dat zij haar mede onder druk hadden gezet bij de ondertekening van de betwiste ontslagbrief. Uit het dossier blijkt evenwel niet dat zij zich hebben onthouden van deelname aan het debat over de rechtmatigheid van het ontslag van de verzoekster: aangezien het bureau is samengekomen achter gesloten deuren, is het niet mogelijk te achterhalen welk aandeel zij in de bespreking hebben gehad. De samenstelling van het bureau van de Senaat was hier dus niet van dien aard dat de verzoekster beschermd was tegen de schijn van een dominerend gewicht in het beslissingsproces vanwege de senatoren die rechtstreeks beticht waren;
- › Het verloop van de plenaire zitting van de Senaat heeft de tekortkomingen van de procedure die door het bureau was gevolgd, niet kunnen ondervangen. Ten eerste waren de twee voornoemde senatoren immers ook aanwezig op de plenaire zitting, en niets wijst erop dat zij zich onthouden hebben bij de stemming. Ten tweede kreeg de verzoekster niet de gelegenheid om te worden gehoord, aangezien het haar door de veiligheidsdiensten belet werd om de zaal te betreden.

Dientengevolge besluit het Hof tot schending van artikel 3 van Protocol nr. 1 wegens tekortkomingen van het beslissingsproces inzake aanvaarding van het ontslag van de verzoekster uit haar mandaat van senatrice.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 5.000 euro wegens morele schade.

Terugbetaling van kosten en uitgaven: 29.968,59 euro.

Bij ontstentenis van verwijzing geldt de uitspraak in de zaak *G.K.* als einduitspraak sinds 21 augustus 2019. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers moet België binnen een termijn van zes maanden een Actieplan of -balans voorleggen, met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die genomen zijn om deze uitspraak ten uitvoer te leggen.

¹¹ Verzoekschrift nr. 58302/10.

¹² Zie met name *Occhetto v. Italië* (besl.), 14507/07, 12 november 2013.

2. VREEMDELINGEN

Beslissing H.G.S. v. België van 7 maart 2019¹³

Schrapping: minnelijke schikking – Artikel 3: onmenselijke en vernederende behandeling – Asielaanvraag – Psychische problemen – Geloofwaardigheid van het relaas – Grondig onderzoek – Artikel 13: daadwerkelijk rechtsmiddel

De zaak betreft de beslissing tot weigering van de hoedanigheid van vluchteling wegens gebrek aan geloofwaardigheid van het relaas van de verzoeker, die lijdt aan een geestelijke handicap. Met aanvoering van de artikelen 3 en 13, klaagde de verzoeker dat zijn psychische problemen niet in aanmerking waren genomen in het kader van het onderzoek van zijn asielaanvraag, terwijl zij net aan de basis lagen van de twijfel omtrent de geloofwaardigheid van zijn relaas. Hij klaagde tevens dat hem het enige beschikbare beroep met volle rechtsmacht was ontnomen wegens de bovenmatige bewijslast die de asielinstanties op hem hebben laten wegen, zonder hem het voordeel van de twijfel te gunnen en zonder de door hem aangeleverde bewijselementen te onderzoeken.

De partijen hebben een minnelijke schikking getroffen, waarbij de Regering zich ertoe verbindt de verzoeker de zekerheid te bieden dat het Commissariaat-generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen zich zal buigen over een eventuele nieuwe asielaanvraag die hij zou indienen, met waarborg van "inaanmerkingneming" van zijn psychische problemen als factor die aan de basis kan liggen van de twijfel wat de geloofwaardigheid van zijn relaas betreft, alsook een grondig onderzoek van alle door hem aangeleverde bewijselementen. De verzoeker van zijn kant ziet af van enige andere aanspraak jegens België over de feiten die ten grondslag liggen van zijn verzoekschrift.

Het Hof heeft het verzoekschrift geschrapt, akte nemend van de minnelijke schikking en oordelend dat zij ingegeven was door de naleving van de rechten van de mens zoals gewaarborgd door het Verdrag en zijn Protocollen.

Beslissing MATONDO v. België van 20 juni 2019¹⁴

Schrapping: minnelijke schikking – Artikel 5§1f): recht op vrijheid en veiligheid - rechtmatigheid van de detentie – Artikel 5§4: wettigheid van de detentie - effectiviteit van de procedure tot invrijheidstelling

De zaak betreft de aanhouding van een Angolese onderdaan bij haar terugkeer uit Kinshasa (Congo) aan de Belgische grens toen zij in België op doorreis was naar Zwitserland, waar zij legaal verblijft met haar minderjarige dochter. Zij kreeg opeenvolgende beslissingen van de Dienst Vreemdelingenzaken opgelegd met het oogmerk haar terug te zenden naar Congo en, in afwachting daarvan, haar te beroven van haar vrijheid. De verzoekster werd vastgehouden in een gesloten centrum ondanks de beslissingen van de raadkamer van de Franstalige rechtbank van eerste aanleg te Brussel, die haar onmiddellijke vrijlating had bevolen. Met aanvoering van artikel 5 §§ 1f) en 4, klaagde de verzoekster over de weigering vanwege de Dienst Vreemdelingenzaken tot tenuitvoerlegging van de rechterlijke beslissingen die haar vrijlating hadden bevolen. Na haar vrijlating op 2 april 2018 keerde zij terug naar Zwitserland.

De partijen hebben een minnelijke schikking getroffen, waarbij de verzoekster ermee akkoord ging om af te zien van enige andere aanspraak jegens België in verband met de feiten die ten grondslag liggen van dit verzoekschrift, en de Regering zich ertoe verbond haar een som van 20.000 euro over te maken.

Het Hof heeft het verzoekschrift geschrapt, akte nemend van de minnelijke schikking en oordelend dat zij ingegeven was door de naleving van de rechten van de mens zoals gewaarborgd door het Verdrag en zijn Protocollen.

Beslissing A.A. v. België van 26 september 2019¹⁵

Schrapping: minnelijke schikking – Artikel 3: onmenselijke en vernederende behandeling – Procedureel aspect – Artikel 13: afwezigheid van daadwerkelijk rechtsmiddel – Asielaanvraag

De zaak betreft de beslissing tot weigering van de hoedanigheid van vluchteling wegens gebrek aan geloofwaardigheid van de verzoeker en het falen van het beroep tegen die beslissing voor de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen. Het verzoek om internationale bescherming vanwege de verzoeker was met name gegrond op zijn bekering tot de Ahmadi-religie, zijn activisme binnen de Ahmadi-gemeenschap in Pakistan en België, de moord op een lid van zijn Ahmadi-familie langs vaderskant en de toekenning van internationale bescherming door Canada aan meerdere leden van die familietak als gevolg van die moord. Met aanvoering van de artikelen 3 en 13, klaagde de verzoeker over de redenering van de asielinstanties, die erin bestond dat bekering en zijn activisme werden erkend en evenzo de risico's die daardoor hij heeft genomen, maar waarbij geoordeeld werd dat hij had gehandeld uit opportunisme.

De partijen hebben een minnelijke schikking getroffen, waarbij de Regering zich ertoe verbindt de verzoeker de zekerheid te bieden dat het Commissariaat-generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen zich opnieuw zal buigen over een eventuele nieuwe asielaanvraag die hij zou indienen,

¹³ Verzoekschrift nr. 26763/18.

¹⁴ Verzoekschrift nr. 47142/18.

¹⁵ Verzoekschrift nr. 51705/18.

rekening houdend met de vereisten van de rechtspraak van het Hof vanuit de optiek van het procedurele aspect van artikel 3 van het Verdrag. De verzoeker van zijn kant ziet af van enige andere aanspraak jegens België over de feiten die ten grondslag liggen van zijn verzoekschrift.

Het Hof heeft het verzoekschrift geschrapt, akte nemend van de minnelijke schikking en oordelend dat zij ingegeven was door de naleving van de rechten van de mens zoals gewaarborgd door het Verdrag en zijn Protocollen.

Beslissing R.L. v. België van 12 december 2019¹⁶

Schrapping: minnelijke schikking – Artikel 3: onmenselijke en vernederende behandeling – Procedureel aspect – Artikel 13: afwezigheid van daadwerkelijk rechtsmiddel – Asielaanvraag

De zaak betreft een verzoeker van Colombiaanse nationaliteit, wiens asielaanvraag is afgewezen door de Belgische asielinstanties. De verzoeker voerde een gebrek aan grondig en aandachtig onderzoek aan, om redenen die verband houden met de geloofwaardigheid van zijn relaas en van de documenten en verslagen die zijn verstrekt in het kader van het onderzoek van die aanvraag. Met aanvoering van de artikelen 13 juncto, 3 klaagde de verzoeker tevens dat hem het enige beschikbare beroep met volle rechtsmacht was ontnomen vanwege de bovenmatige bewijslast die de asielinstanties op hem hadden laten wegen, zonder grondig en aandachtig onderzoek te doen naar het algemeen klimaat van geweld dat heerst in Colombia of naar de aangebrachte bewijselementen.

De partijen hebben een minnelijke schikking getroffen, waarbij de Regering zich ertoe verbindt de verzoeker de zekerheid te bieden dat het Commissariaat-generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen zich opnieuw zal buigen over een eventuele nieuwe asielaanvraag die hij zou indienen, middels grondig onderzoek van alle door hem aangebrachte bewijselementen, zowel die welke betrekking hebben op de algemene situatie in Colombia als die in het licht van zijn individuele situatie. De verzoeker van zijn kant ziet af van enige andere aanspraak jegens België over de feiten die ten grondslag liggen van zijn verzoekschrift.

Het Hof heeft het verzoekschrift geschrapt, akte nemend van de minnelijke schikking en oordelend dat zij ingegeven was door de naleving van de rechten van de mens zoals gewaarborgd door het Verdrag en zijn Protocollen.

3. UITLEVERING

Uitspraak in de zaak ROMEO CASTAÑO v. België van 9 juli 2019¹⁷

Schending - met eenstemmigheid - artikel 251: recht op leven – Procedureel aspect – Daadwerkelijk onderzoek – Weigering van tenuitvoerlegging – Europese aanhoudingsbevelen – Risico van onmenselijke en vernederende behandeling – Terrorisme – Spanje

De zaak betreft de weigering tot tenuitvoerlegging van verscheidene Europese aanhoudingsbevelen die door Spanje werden uitgevaardigd tegen de persoon (N.J.E.) die ervan verdacht wordt te hebben geschoten op de vader van de verzoekers, die in 1981 werd vermoord door een commando dat naar eigen zeggen tot de terreurorganisatie ETA behoorde. De Belgische rechtscollèges waren van oordeel dat de uitlevering van N.J.E. een schending zou inhouden van haar recht om niet te worden onderworpen aan onmenselijke of vernederende behandeling (art. 3). Met aanvoering van artikel 2, klaagden de verzoekers dat hun recht op het voeren van een daadwerkelijk onderzoek geschonden was door de Belgische overheden.

De Spaanse regering heeft haar interventierecht uitgeoefend. Er werden tevens opmerkingen ontvangen vanwege N.J.E. en van de vereniging *Colectivo de víctimas del terrorismo* (« COVITE »), die de toelating hadden gekregen om in de hoedanigheid van derde partijen tussen te komen in de schriftelijke procedure.

Vaststelling van het Hof

Een risico op onmenselijke en vernederende behandeling van de persoon om wiens overlevering wordt verzocht, kan een rechtmatige grond vormen voor het weigeren van de tenuitvoerlegging van een EAB, en dus van de gevraagde samenwerking. Gelet op meer bepaald de aanwezigheid van rechten van derden, moet de vaststelling van dergelijk risico echter berusten op een voldoende feitelijke basis. Het onderzoek dat de Belgische rechtscollèges hebben gevoerd in het kader van de overleveringsprocedures was evenwel niet geheel toereikend om te kunnen oordelen dat de aangevoerde grond berust op een voldoende feitelijke basis. De Belgische rechtscollèges hebben namelijk geen poging ondernomen om in het geval van N.J.E. een reëel en individualiseerbaar risico van schending van de rechten van het Verdrag vast te stellen, noch om structurele gebreken op het stuk van de detentieomstandigheden in Spanje vast te stellen.

De omstandigheden van dit specifieke geval en de belangen in het geding hadden de Belgische overheden ertoe moeten brengen om, gebruikmakend van de mogelijkheid die de nationale wetgeving hen bood, aanvullende gegevens op te vragen in verband met de toepassing van het detentieregime in het geval van N.J.E., meer specifiek wat de plaats en de omstandigheden van detentie betreft, om na te gaan of er een concreet en reëel risico van schending van het Verdrag in geval van overlevering bestond.

¹⁶ Verzoekschrift nr. 15388/18.

¹⁷ Verzoekschrift nr. 8351/17.

Dientengevolge besluit het Hof tot schending van artikel 2 omdat de weigeringsgrond tot overlevering onvoldoende onderbouwd is in de feiten. Het Hof benadrukt evenwel dat die vaststelling van schending niet noodzakelijk inhoudt dat België de verplichting zou hebben om N.J.E. over te leveren aan de Spaanse autoriteiten. De Belgische overheden moeten zich steeds ervan vergewissen dat N.J.E., in geval van overlevering aan de Spaanse autoriteiten, geen risico loopt op een behandeling die indruist tegen artikel 3 van het Verdrag.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 5.000 euro aan elk van de verzoekers wegens morele schade (25 000 euro).

Terugbetaling van kosten en uitgaven: 7 620 euro gezamenlijk.

Bij ontstentenis van verwijzing geldt de uitspraak in de zaak *ROMEO CASTAÑO* als einduitspraak sinds 9 oktober 2019. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers moet België binnen een termijn van zes maanden een Actieplan of -balans voorleggen, met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die genomen zijn om deze uitspraak ten uitvoer te leggen.

4. INTERNERING

Uitspraak (Grote Kamer) in de zaak *ROOMAN v. België* van 31 januari 2019¹⁸

Schending – 16 stemmen tegen 1 – artikel 3: vernederende behandeling – Taalbarrière bij de behandeling van psychische problemen – Schending – met eenstemmigheid – artikel 5: afwezigheid van passende zorgverlening – 2004 tot augustus 2017 – Niet-schending – 14 stemmen tegen 3 – artikel 3: passende zorgverlening – Invoering van concrete maatregelen – Niet-schending – 10 stemmen tegen 7 – artikel 5: therapeutisch doel – augustus 2017 tot heden

De zaak betreft de internering van de verzoeker, sinds 2004, in een gespecialiseerde inrichting zonder Duitstalig medisch personeel, terwijl hijzelf enkel Duits, een landstaal, spreekt. Met aanvoering van de artikelen 3 en 5, klaagde de verzoeker dat hij niet de psychologische en psychiatrische behandeling ontving die vanwege zijn geestestoestand is vereist, doordat er geen Duitstalig personeel was. Hij stelde dat dit gebrek aan zorgverlening hem het vooruitzicht op beterschap in zijn situatie zou hebben ontnomen, waardoor zijn detentie een onregelmatig karakter zou hebben gekregen.

In een uitspraak van 18 juli 2017¹⁹ heeft een kamer van het Hof met eenstemmigheid besloten tot schending van artikel 3 wegens het gebrek aan gepaste zorgverlening sinds dertien jaar en, met zes stemmen tegen één, tot niet-schending van artikel 5§1, waarbij in aanmerking werd genomen dat het beletsel voor passende zorgverlening vreemd was aan de aard van de inrichting zelf. De zaak werd op verzoek van de verzoeker verwezen naar de Grote Kamer.

Sinds die uitspraak zijn diverse maatregelen genomen ten gunste van de verzoeker, meer bepaald ontmoetingen met de psychologe op maandelijkse basis; beschikbaarheid van een Duitstalige psychiater; inschakeling van een tolk voor de maandelijkse gesprekken met de huisarts. De verzoeker stelde zich echter weinig ontvankelijk op, hij heeft de mogelijkheid tot psychiatrische consulten onbenut gelaten en heeft geweigerd om de externe psychologe te betrekken bij het werk van het interne psychosociale team.

Vaststelling van het Hof

Onmenselijke en vernederende behandeling

De nationale overheden hebben vanaf het begin 2004 tot augustus 2017 niet toegelegd op de tenlasteneming van de gezondheidstoestand van de verzoeker, en de handhaving in internering van laatstgenoemde zonder realistische hoop op verandering en zonder gepaste medische omkadering gedurende een periode van ongeveer 13 jaar was een bijzonder pijnlijke beproeving die hem in een staat van ontredering heeft gebracht die als dusdanig verder ging dan de onvermijdelijke mate van lijden die inherent is aan de opsluiting.

Sinds augustus 2017 evenwel hebben de overheden een kennelijke wil aan de dag gelegd om de situatie van de verzoeker te verhelpen, door concrete maatregelen in gang te zetten. De graad van ernst vereist voor de inwerkingstelling van artikel 3 is niet langer bereikt.

Rechtmatigheid van de detentie

Wat de invulling van de zorgverplichting vanwege de overheden met betrekking tot geïnterneerde personen betreft, maakt het toedienen van een gepaste en geïndividualiseerde behandeling wezenlijk deel uit van de notie "geschikte inrichting". Het Hof moet bij machte zijn om het bestaan van een "geïndividualiseerd traject" na te gaan, rekening houdend met de specifieke kenmerken van de geestestoestand van de geïnterneerde persoon, met de bedoeling hem voor te bereiden op een eventuele toekomstige re-integratie. Op dat vlak genieten de overheden enige bewegingsvrijheid.

In casu is de vrijheidsberoving van de verzoeker tussen 2004 en augustus 2017 niet verlopen volgens de vereisten van artikel 5§1, in een geschikte inrichting die in staat is hem te voorzien van de zorgverstrekking die afgestemd is op zijn gezondheidstoestand.

Wel hebben de bevoegde overheden lessen getrokken uit de hogervermelde uitspraak van de kamer en hebben zij een zorgpakket uitgewerkt, waardoor kan worden besloten tot een niet-schending van de bepaling voor de periode na augustus 2017.

¹⁸ Verzoekschrift nr. 18052/11.

¹⁹ Zie Federale Overheidsdienst Justitie (2018), *Jaarverslag betreffende het contentieux van België voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens 2016-2017*, 13.

Dientengevolge besluit het Hof tot schending van de artikelen 3 en 5 voor de periode van begin 2004 tot augustus 2017 en tot niet-schending van die artikelen voor de periode van augustus 2017 tot heden, aangezien de overheden concrete maatregelen hebben genomen na de uitspraak van de Kamer van 18 juli 2017.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 32.500 euro wegens morele schade.
Terugbetaling van kosten en uitgaven: nihil.

Aangezien de uitspraak in de zaak-*ROOMAN* een uitspraak van de Grote Kamer is, geldt zij als einduitspraak zodra zij is gedaan. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers heeft België op 31 juli 2019 een Actiebalans ingediend, met een gedetailleerde beschrijving van de individuele en algemene maatregelen die werden genomen om deze uitspraak ten uitvoer te leggen (*infra*, deel III, B).

Uitspraak in de zaak DENIS EN IRVINE v. België van 8 oktober 2019²⁰

Niet-schending – met eenparigheid – artikel 5§1: rechtmatigheid van de detentie – Internering – Wet van 5 mei 2014 – Artikel 5§4: toetsing van de rechtmatigheid van de detentie – Daadwerkelijk rechtsmiddel

De zaak betreft de verlenging van de interneringsmaatregel waaronder de verzoekers vallen. Met aanvoering van artikel 5§1, waren van de verzoekers van mening dat hun internering, waartoe beslist was op grond van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij, niet langer gerechtvaardigd was in het licht van de nieuwe interneringswet van 5 mei 2014, die in werking is getreden op 1 oktober 2016, aangezien de feiten die zij destijds hadden gepleegd en die hun internering hadden gerechtvaardigd niet langer aanleiding kunnen geven tot een internering onder de nieuwe wet. Zij klaagden derhalve dat hun vrijheidsberoving onrechtmatig was en, met aanvoering van de artikelen 5§4 en 13, klaagden zij tevens over de ondoelmatigheid van de rechtsmiddelen.

Vaststelling van het Hof

Rechtmatigheid van de detentie

Op nationaal niveau heeft het Hof van Cassatie geoordeeld dat de internering van de verzoekers kon worden gehandhaafd op grond van de beslissingen genomen krachtens de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij, en die in kracht van gewijsde waren gegaan. Het Hof van Cassatie was van oordeel dat artikel 5§1 van het Verdrag niet tot gevolg had dat een definitief opgelegde interneringsmaatregel niet langer rechtmatig of wettelijk was opgelegd omdat de wet was gewijzigd in de loop van de uitvoeringsfase.

De interpretatie over de nieuwe interneringswet in casu vanwege de nationale overheden is niet willekeurig noch kennelijk onredelijk.

Daadwerkelijk rechtsmiddel

Krachtens artikel 66 van de nieuwe interneringswet kan de definitieve invrijheidstelling pas worden toegekend bij het verstrijken van een termijn van invrijheidstelling op proef van drie jaar en op voorwaarde dat de geestesstoornis voldoende gestabiliseerd is.

In casu hebben de verzoekers de verlenging van hun internering kunnen betwisten door hun grieven aanhangig te maken bij de Kamer voor de bescherming van de maatschappij en vervolgens bij het Hof van Cassatie, en konden zij een beroep doen op een rechtsmiddel bij een rechter die korte termijn uitspraak deed over de rechtmatigheid van hun detentie en over hun verzoek tot invrijheidstelling.

De instanties tot bescherming van de maatschappij hebben evenwel geoordeeld, met ondersteuning van recente psychologische en psychiatrische verslagen, dat de geestestoestand van de verzoekers een beletsel vormde voor hun invrijheidstelling. In casu heeft de betwiste wettelijke voorwaarde - betreffende het verstrijken van een termijn van invrijheidstelling op proef van 3 jaar - dus geen enkele impact gehad op de beoordelingsbevoegdheid van de nationale rechtscolleges.

Dientengevolge besluit het Hof tot niet-schending van artikel 5§§1 en 4, aangezien de handhaving van de interneringsmaatregel ten aanzien van de verzoekers na de inwerkingtreding van de nieuwe interneringswet verenigbaar is met het Verdrag, en de verzoekers niet hebben doen blijken dat de psychiatrische stoornis die hun internering rechtvaardigde niet meer aanhield of dat hun geestestoestand voldoende beterschap vertoonde.

Op 24 februari 2020 heeft het college van vijf rechters van de Grote Kamer beslist om in te gaan op de vraag van de verzoekers om de zaak te verwijzen naar de Grote Kamer, die zaak dus opnieuw in behandeling zal nemen.

²⁰ Verzoekschriften nr. 62819/17 en 63921/17.

5. JUSTITIE

a. Strafrecht

Uitspraak in de zaak ABBOUD v. België van 2 juli 2019²¹

Schending - met eenstemmigheid – artikel 6§1: recht op een eerlijk proces – Redelijke termijn – Burgerrechtelijk aspect van de strafprocedure

De zaak betreft de lengte van de procedure tijdens dewelke de verzoeker werd gevonnist wegens, onder andere, het onwettig dragen van de titel van advocaat. In oktober 2003 werd klacht ingediend tegen de verzoeker wegens oplichting, het onwettig dragen van de titel van advocaat, en lasterlijke aantijging. Wat het strafrechtelijk aspect betreft, werd de verzoeker veroordeeld in 2014 maar werd de strafvordering in hoger beroep verjaard verklaard in 2016. Het hof van beroep, dat bevoegd bleef om kennis te nemen van de burgerlijke rechtsvordering, was evenwel van oordeel dat de feiten ten grondslag van de tenlastelegging die gefundeerd was op het onwettig dragen van de titel van advocaat bewezen bleven, en bevestigde het aangevochten vonnis wat de burgerlijke rechtsvordering betreft. Met aanvoering van artikel 6§1, klaagde de verzoeker meer bepaald over de duur van de procedure.

Vaststelling van het Hof

Aangaande de ontvankelijkheid

Duur van de procedure wat het strafrechtelijk aspect ervan betreft

Een verlichting van de straf houdt een gepast herstel in zo zij meetbaar en substantieel is. Zoals blijkt uit de omschrijving van het Belgisch recht, zijn de uitdoving van de strafvordering wegens de verjaring ervan en het verbinden van juridische gevolgen aan de overschrijding van de redelijke termijn, ofschoon zij deels hetzelfde oogmerk hebben, gestoeld op twee onderscheiden juridische categorieën. Zij geeft aan dat, terwijl de vaststelling van overschrijding van de redelijke termijn op grond van voornoemd artikel 21 *ter* wordt uitgesproken door de rechter na onderzoek van de omstandigheden van de zaak, de verjaring een objectief juridisch concept is: de verjaringstermijnen zijn wettelijk bepaald en brengen ambtshalve de niet-ontvankelijkheid mee. Voorts, ook al hangt de verjaring nauw samen met het verstrijken van de tijd, leidt zij niet formeel tot de erkenning van een schending van het recht op een beslissing binnen een redelijke termijn. In die omstandigheden lijkt het niet mogelijk om de gevolgen van de verjaring te beschouwen als een passend herstel van de overschrijding van de redelijke termijn.

Uitkomst van de procedure wat het burgerrechtelijk aspect ervan betreft

Het Hof is van oordeel dat er geen onderscheid hoeft te worden gemaakt tussen het strafrechtelijk aspect en het burgerrechtelijk aspect van de procedure, die respectievelijk het basisaspect en een secundair aspect ervan vormen.

Ten gronde

Het redelijke karakter van de duur van de procedure moet worden beoordeeld volgens de omstandigheden van de zaak en rekening houdend met de volgende criteria: de complexiteit van de zaak alsook de gedraging van de verzoeker en van de bevoegde overheden. Voorts kan enkel trage vooruitgang die toerekenbaar is aan de Staat leiden tot de slotsom dat de redelijke termijn niet in acht is genomen. In casu vertoonde het gerechtelijk onderzoek naar de zaak alvast een zekere complexiteit wegens de veelvuldige tenlasteleggingen die weerhouden waren jegens de verzoeker, en ook wegens de lange duur van de misdrijfperiode, maar dat volstaat niet als uitleg waarom de procedure tegen de verzoeker zo lang heeft aangesleept.

De intensieve en systematische aanwending van de rechtsmiddelen door de verzoeker heeft bijgedragen tot de duur van de procedure tegen hem, maar verklaart evenwel niet de integrale duur.

Wat de gedraging van de overheden betreft, heeft de fase van het gerechtelijk onderzoek periodes van vertraging en zelfs stagnering gekend: de onderzoeksrechter, bij wie de zaak aanhangig werd gemaakt op 5 mei 2004, voltooide zijn onderzoek op 25 mei 2008; het parket ging op 31 maart 2009 over tot zijn vordering; de zaak werd vastgesteld op de terechtzitting van de raadkamer van 26 januari 2010 voor de regeling van de rechtspleging.

Dientengevolge besluit het Hof tot schending van artikel 6§1, vermits het van oordeel is dat de voornaamste oorzaak van de lange duur van de procedure gelegen is in de wijze waarop de zaak gevoerd is door de overheden.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: nihil.

Terugbetaling van kosten en uitgaven: 800 euro.

Ingevolge de verwerping van het verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak *ABBOUD* als einduitspraak sinds 4 november 2019.

²¹ Verzoekschrift nr. 29119/13.

Uitspraak in de zaak VENET v. België van 22 oktober 2019²²

Schending - met eenstemmigheid - artikel 5§4: recht om op korte termijn uitspraak te laten doen over de rechtmatigheid van zijn detentie – Handhaving in voorlopige hechtenis – Zitting voor het Hof van Cassatie – Laattijdige kennisgeving

De zaak betreft een procedure met betrekking tot de handhaving in voorlopige hechtenis van de verzoeker. Met aanvoering van artikel 5§4, klaagde hij dat hij niet aanwezig had kunnen zijn op de zitting waarin het Hof van Cassatie besliste over het cassatieberoep dat hij had ingesteld tegen de handhaving van zijn detentie, en dat hij niet heeft kunnen antwoorden op de conclusies van de advocaat-generaal wegens de laattijdige kennisgeving van de datum van de zittingsdag.

Vaststelling van het Hof

Hoewel de advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie niet de hoedanigheid van partij bij het proces heeft, vermits zijn advies bestemd is om het Hof van Cassatie met raad bij te staan en te beïnvloeden, moet het beginsel van tegenspraak worden nageleefd. Dat impliceert in beginsel het recht voor de partijen bij een proces om elk stuk of elke opmerking die aan de rechter wordt voorgelegd met het oog op de beïnvloeding van zijn beslissing, te ontvangen en te bespreken.

In casu heeft de verzoeker, doordat hij afwezig was op de zitting van het Hof van Cassatie, geen kennis gehad van de conclusies van de advocaat-generaal. Het is dus zaak te achterhalen of de verzoeker en zijn raadsman binnen een redelijke termijn in kennis zijn gesteld van de bepaling van de zittingsdag.

Een fax met vermelding van de datum en het tijdstip van de zittingsdag was verzonden door de griffie van het Hof van Cassatie naar de gevangenis te Sint-Gillis vier dagen vóór de zittingsdag, maar het gevangenispersoneel heeft de ontvangst ervan pas drie dagen later bevestigd, dus op de vooravond van de zittingsdag. Het tijdstip waarop de fax werd overgezonden naar de verzoeker werd niet gepreciseerd. In ieder geval stond in het bericht van bepaling van de zittingsdag aangegeven dat de verzoeker zich op zijn minst 48 uur vóór de zittingsdag kenbaar moest maken indien hij deze wenste bij te wonen. Ook al staat niet precies vast op welk tijdstip de verzoeker het bericht van bepaling van de zittingsdag heeft ontvangen in de loop van 9 november, in ieder geval verkeerde hij in de onmogelijkheid om zich kenbaar te maken binnen de termijn gesteld in het advies. Wat zijn advocaat betreft, wijst niets erop dat de verzoeker hem nog op de hoogte had kunnen brengen voordat de zittingsdag werd gehouden.

Dientengevolge besluit het Hof tot schending van artikel 5§4, aangezien de verzoeker en zijn raadsman niet binnen een redelijke termijn in kennis zijn gesteld van de bepaling van de rechtszitting voor het Hof van Cassatie, en dus in de onmogelijkheid verkeerden om kennis te nemen van en te antwoorden op de mondelinge conclusies van de advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: nihil.

Terugbetaling van kosten en uitgaven: nihil.

Bij ontstentenis van verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-*VENET* als einduitspraak sinds 22 januari 2020. Overeenkomstig de werkmethoden van het Comité van Ministers moet België binnen een termijn van zes maanden een Actieplan of -balans voorleggen, met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die genomen zijn om deze uitspraak ten uitvoer te leggen.

Beslissing COMPÈRE v. België van 21 maart 2019²³

Schrapting: ontstentenis van memorie van antwoord – Artikel 6: recht op een eerlijk proces – Globale eerlijkheid van het proces

De zaak betreft de strafrechtelijke vervolging waarbij de verzoeker niet formeel beschuldigd was door de onderzoeksrechter en hij laattijdig op de hoogte was gesteld van het instellen van vervolging jegens hem. Met aanvoering van artikel 6 §§ 1, 2 en 3a), klaagde de verzoeker dat hij geen aanspraak heeft kunnen maken op een eerlijk proces. De verzoeker heeft evenwel geen memorie van antwoord ingediend en heeft evenmin geantwoord op de brief van de griffie waarin hij werd herinnerd aan het verstrijken van de voorziene termijn.

Het Hof heeft het verzoekschrift van de rol geschrapt, aangezien het concludeerde dat de verzoeker niet langer wilde vasthouden aan zijn verzoekschrift.

²² Verzoekschrift nr. 27703/16.

²³ Verzoekschrift nr. 66102/12.

- › **Beslissing SOM EN 7 ANDEREN v. België van 20 juni 2019²⁴**
- › **Beslissing BECKER en ZWEIPHENNING v. België van 26 september 2019²⁵**
- › **Beslissing JOHNEN v. België van 12 december 2019²⁶**

Schrapping: minnelijke schikking – Artikel 6§1 en 3c: recht op een eerlijk proces – Geen bijstand vanwege advocaat – Voorafgaande fase van de strafprocedure – Vaste rechtspraak

In die zaken liep tegen alle verzoekers een strafprocedure, waarna zij veroordeeld werden tot gevarieerde straffen. Elke procedure viel evenwel onder de regels die van toepassing waren vóór de zogeheten Salduz-wet²⁷. Naargelang de zaak werden de verzoekers gehoord tijdens de invezekeringstelling, zonder voorafgaande raadpleging of aanwezigheid van een advocaat en/of vervolgens ondervraagd tijdens de fase van het gerechtelijk onderzoek in afwezigheid van hun advocaat, die evenmin aanwezig was bij de andere handelingen in het kader van het gerechtelijk onderzoek die zouden zijn verricht. Met aanvoering van artikel 6 §§ 1 en 3 c), klaagden de verzoekers, in wezen en in diverse graden, over de schending van hun recht op een eerlijk proces.

Die zaken liggen in lijn van de uitspraak van de Grote Kamer in de zaak *Beuze* van 9 november 2018²⁸, waarbij het Hof de schending van het recht op een eerlijk proces en op de bijstand van een advocaat heeft vastgesteld en van oordeel was dat de strafprocedure, over het geheel beschouwd, het niet mogelijk heeft gemaakt om de procedurele lacunes te ondervangen die zich voorgedaan hadden tijdens de fase voorafgaande aan het proces. In afwachting van die uitspraak werden 65 verzoekschriften betreffende soortgelijke kwesties uitgesteld; 27 zijn er meegedeeld aan de Staat in januari 2019.

Rekening houdend met deze recente rechtspraak en de gelijkenis tussen de omstandigheden van deze acht zaken en die van de zaak *Beuze*, hebben de partijen een minnelijke schikking getroffen, waarbij de verschillende verzoekers aanvaard hebben om af te zien van enige andere aanspraak jegens België in verband met de feiten die ten grondslag liggen van hun verzoek, en heeft de Regering zich ertoe verbonden hen een som van 3000 euro over te maken.

Dat bedrag was door het Hof forfaitair vastgelegd als vergoeding voor de geleden morele schade, rekening houdend met het feit dat zij geen toegang hadden tot een advocaat in alle stadia van de rechtspleging.

Het beoogt geen herstel van de detentie en van de vele gevolgen ervan, vermits de uitkomst van de strafprocedure over de schuldvraag al dan niet een impact heeft kunnen ondervinden van de afwezigheid van de adviezen van een advocaat.

Het Hof heeft de verzoekschriften geschrapt, akte nemend van de minnelijke schikkingen en oordelend dat zij ingegeven waren door de naleving van de rechten van de mens zoals gewaarborgd door het Verdrag en zijn Protocollen.

Beslissing RICHA v. België van 26 september 2019²⁹

Schrapping: verlies van contact met de verzoeker – Artikel 6§1 en 3c: recht op een eerlijk proces – Geen bijstand vanwege advocaat – Voorafgaande fase van de strafprocedure – Vaste rechtspraak

Deze zaak is analoog aan de voorgaande, zij het dat de vertegenwoordiger van de verzoeker de Griffie ervan in kennis heeft gesteld dat hij alle contact had verloren met de verzoeker en hij ondanks zijn inspanningen er niet in geslaagd is om met hem te communiceren.

Het Hof heeft erop gewezen dat het van belang was dat de contacten tussen de verzoeker en zijn vertegenwoordiger gehandhaafd blijven doorheen de procedure, aangezien zulke contacten essentieel zijn om verdere kennis op te doen van feitelijke elementen met betrekking tot de specifieke situatie van de verzoekers en ook om hen te verzekeren dat zij blijvend belang hebben bij de voortzetting van het onderzoek van hun verzoekschrift.

Het Hof heeft het verzoekschrift van de rol geschrapt, vanuit de overweging dat de voortzetting van het onderzoek ervan niet langer gerechtvaardigd was.

²⁴ Verzoekschriften nrs 49358/11, 65462/11, 76126/11, 39783/12, 52963/12, 30359/13, 78404/13 en 22298/18.

²⁵ Verzoekschriften nrs 12079/12 en 55614/15.

²⁶ Verzoekschrift nr. 76146/11.

²⁷ Wet van 13 augustus 2011 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, in werking getreden op 1 januari 2012.

²⁸ Zie verslag 2017-2018, blz.18.

²⁹ Verzoekschrift nr. 39078/11.

6. GEVANGENISSEN

Uitspraak in de zaak **CLASENS v. België** van 28 mei 2019³⁰

Schending – met eenstemmigheid - artikel 3: onmenselijke en vernederende behandeling – Detentieomstandigheden – Staking van penitentiaire beambten – Schending – met eenstemmigheid – artikel 13 juncto artikel 3: daadwerkelijk rechtsmiddel

De zaak betreft de verslechtering van de detentieomstandigheden van de verzoeker in de gevangenis te Itter tijdens een staking van de penitentiaire beambten tussen april en juni 2016. Met aanvoering van de artikelen 3 en 13 juncto artikel 3, klaagde de verzoeker over zijn detentieomstandigheden en over het gegeven dat hij niet beschikte over enig daadwerkelijk rechtsmiddel om de Belgische overheden te kunnen dwingen tot de tenuitvoerlegging van de gerechtelijke beslissing die hij had verkregen tijdens de staking.

Vaststelling van het Hof

Onmenselijke en vernederende behandeling

De verzoeker heeft een staat van ontredering ondergaan die als dusdanig verder ging dan de onvermijdelijke mate van lijden die inherent is aan de vrijheidsbenemende maatregel als gevolg van het gecumuleerde effect van de afwezigheid van enige fysieke activiteit, herhaalde inbreuken op de hygiëneregels, de afwezigheid van contact met de buitenwereld en de onzekerheid over de vervulling van zijn elementaire behoeften.

Afwezigheid van daadwerkelijk rechtsmiddel

Het gebrek aan omkadering van de continuïteit van de opdrachten van de penitentiaire beambten tijdens een stakingsperiode heeft de uitvoering van de gunstige beslissing die werd gewezen door de gerechtelijk rechter inzake het door de verzoeker aangewende beroep in kort geding in het gedrang gebracht, aangezien het verstrekken van de minimale dienstverlening aan de gedetineerden hoe dan ook afhankelijk was van de veranderlijkheid van de stakingsactie.

Rekening houdend met die onderliggende structurele tekortkoming, gelet op de analyse van het Belgisch systeem zoals ten tijde van de feiten van deze zaak, beschikte de verzoeker dus niet over een rechtsmiddel voor het verkrijgen van herstel van de situatie waarvan hij het slachtoffer was en voor het beletten van de continuering van de vermeende schendingen.

Dientengevolge besluit het Hof tot schending van de artikelen 3 en 13 juncto 3.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 3.480 euro wegens morele schade.

Terugbetaling van kosten en uitgaven: 2.300 euro.

Bij ontstentenis van verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-*Clasens* als einduitspraak sinds 28 augustus 2019. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers moet België binnen een termijn van zes maanden een Actieplan of -balans voorleggen, met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die genomen zijn om deze uitspraak ten uitvoer te leggen.

Beslissing **CHABAAN EN ANDEREN v. België** van 12 februari 2019³¹

Onontvankelijk – artikel 2: recht op leven – Overlijden in de gevangenis – Psychotische patiënt – Artikel 3: onmenselijke en vernederende behandeling – Uitputting van interne rechtsmiddelen – Laattijdig verzoekschrift

De zaak betreft het accidentele overlijden van de zoon en broer van de verzoekers, die al meerdere jaren als psychotisch was gediagnosticeerd, bij zijn opsluiting in de gevangenis te Vorst. Ingevolge de burgerlijkepartijstelling van de verzoekers veroordeelde de correctionele rechtbank te Brussel de twee artsen van de gevangenis, maar dat vonnis werd tenietgedaan door het hof van beroep te Brussel. De verzoekers dienden een verklaring van cassatieberoep in, terwijl het openbaar ministerie niet in cassatie ging. Het Hof van Cassatie sprak de niet-toelaatbaarheid van het beroep uit.

³⁰ Verzoekschrift nr. 26564/16.

³¹ Verzoekschrift nr. 57273/16.

Vaststelling van het Hof

Uitputting van de interne rechtsmiddelen

De verzoekers hebben de rechtsmiddelen uitgeput die voor hen waren opengesteld krachtens het Wetboek van strafvordering, door indiening van een klacht met burgerlijkepartijstelling.

Overschrijding van de termijn van zes maanden

De termijn van zes maanden voor het indienen van het verzoekschrift voor het Hof sinds de laatste nationale eindbeslissing ving aan daags na de vijftiende dag volgend op het uitspreken van het arrest door het hof van beroep, en niet van de beschikking van Cassatie.

Dientengevolge besluit het Hof tot niet-ontvankelijkheid van het verzoekschrift, beoordeeld als laattijdig overeenkomstig artikel 35 §§ 1 en 4 van het Verdrag.

Beslissing PIRJOLEANU v. België van 21 maart 2019³²

Schrapping: afwezigheid van memorie van antwoord – Adreswijziging – Artikel 3: kwalijke detentieomstandigheden – Staking van de penitentiaire beampten – Artikel 8: eerbiediging van het familie- en gezinsleven

Het verzoekschrift betrof de vrijheidsberoving van de verzoeker in de gevangenis te Antwerpen. Met aanvoering van artikel 3, klaagde de verzoeker over de materiële omstandigheden van zijn opsluiting. Hij voerde meer bepaald aan: een ontoereikend aantal slaapplekken; een beschimmelde of onhygiënische cel; gebrek aan privacy in de toiletten; beperkte toegang tot de douches; slechte kwaliteit van matrassen en van bedlinnen en een slechte kwaliteit van het gevangenisuniform, dat bij hem huiduitslag veroorzaakte. Voorts klaagde de verzoeker over onvoldoende fysieke oefeningen in de open lucht en over het achterwege blijven van familiebezoek tijdens de staking van de penitentiaire beampten die in de gevangenis te Antwerpen aan de gang was van juni tot juli 2018 en die uitmondde in een opschorting van het gewone gevangenisregime. De verzoeker was evenwel verhuisd zonder het Hof daarvan in kennis te stellen, zodat communicatie met hem onmogelijk was geworden.

Het Hof had dus het verzoekschrift van de rol geschrapt, concluderend dat de verzoeker zijn verzoekschrift niet wenste te handhaven.

In een brief van 27 juni 2019 heeft het Hof evenwel de Regering in kennis gesteld van de herinschrijving van het verzoekschrift op de rol in zijn totaliteit, overeenkomstig artikel 37§2 van het Verdrag, op vraag van de verzoeker.

7. POLITIE

Beslissing KAYA v. België van 12 september 2019³³

Schrapping: minnelijke schikking – Artikel 2: recht op leven – Positieve verplichting om het recht op leven te beschermen – Onevenredig gebruik van geweld – Zelfmoordpoging

De zaak betreft het overlijden van de man van de verzoekster die, toen hij met psychische problemen kampte en dreigde zichzelf van het leven te beroven met een mes, neergeschoten werd door een van de politieagenten die trachtten hem te ontwapenen. Met aanvoering van artikel 2, klaagde de verzoekster dat de Staat tekortgeschoten was in zijn plicht om het leven van haar man te beschermen, gelet op de wanordelijke en ondoordachte wijze waarop het politieoptreden had plaatsgevonden, in het bijzonder doordat er geen rekening was gehouden met de psychische problemen, waarvan de politieagenten op de hoogte waren gebracht. Zij stelde ook dat het gebruik van dodelijk geweld noodzakelijk noch geproportioneerd was in deze specifieke omstandigheden.

De partijen hebben een minnelijke schikking getroffen, waarbij de Regering zich verbindt tot het overmaken van een som van 47.252 euro aan de verzoekster, alsook tot het opstarten van een denkoefening om een passende structurele respons te bieden op vragen die gerezen zijn op het terrein bij een politieoptreden ten aanzien van personen die een crisis doormaken. De Regering heeft aangegeven dat de structurele respons verschillende vormen zal kunnen aannemen (opleiding, richtlijnen, enz.), die nog moeten worden vastgelegd, en afgestemd zal moeten zijn op het eerstelijns- en tweedelijnswork van de politiemensen. De verzoekster van haar kant ziet af van enige andere aanspraak jegens België over de feiten die ten grondslag liggen van haar verzoekschrift.

Het Hof heeft het verzoekschrift geschrapt, akte nemend van de minnelijke schikking en oordelend dat zij ingegeven was door de naleving van de rechten van de mens zoals gewaarborgd door het Verdrag en zijn Protocollen.

³² Verzoekschrift nr. 26404/18.

³³ Verzoekschrift nr. 59856/18.

8. VARIA

Uitspraak in de zaak S.A. Bio d’Ardennes v. België van 12 november 2019³⁴

Niet-schending – met eenstemmigheid - artikel 1 van Protocol nr. 1: recht op eigendom – Reglementering van het gebruik van goederen – Weigering van schadeloosstelling voor het slachten van zieke runderen – Niet-naleving van sanitaire verplichtingen

De zaak betreft de weigering vanwege de Belgische overheden om de verzoekende firma schadeloos te stellen voor het slachten van haar 253 runderen wegens brucellose. Aangezien de verzoekende firma tal van inbreuken heeft gepleegd ten aanzien van de sanitaire verplichtingen die haar waren opgelegd, hebben de veterinaire diensten van het Bestuur voor de Diergezondheid en de Kwaliteit van de Dierlijke Producten van het ministerie van Middenstand en Landbouw haar de schadeloosstelling waarop zij aanspraak maakte, geweigerd overeenkomstig het nationale recht. Met aanvoering van artikel 1 van protocol nr. 1 bij het Verdrag, stelde de verzoekende firma dat die weigering een onevenredige aantasting van het recht op eerbiediging van haar goederen inhield.

Vaststelling van het Hof

Over de aard van de aantasting

Het preventief slachten houdt een reglementering van het gebruik van goederen in, en geen eigendomsberoving. Waar een eigendomsberoving *a priori* een compensatie vereist, is dat niet het geval voor een reglementering. Er dient dus te worden nagegaan of er in dit geval een juist evenwicht is gevonden tussen het algemeen belang en de fundamentele rechten van de verzoekende firma.

Over de motivering van de aantasting

Het koninklijk besluit van 6 december 1978 betreffende de bestrijding van de runderbrucellose, voorziet in principe in een gedeeltelijke schadeloosstelling voor het slachten van runderen die getroffen zijn door brucellose. Die schadeloosstelling is evenwel geweigerd aan de verzoekende firma wegens de vele inbreuken ten aanzien van haar verplichtingen. Artikel 23 §3 van voornoemd koninklijk besluit voorziet uitdrukkelijk in de weigering van schadeloosstelling in dat geval, en de verzoekster heeft niet gesteld dat zij niet op de hoogte was van haar reglementaire verplichtingen en evenmin dat zij de haar tenlastegelegde inbreuken niet had gepleegd.

De nationale rechtscolleges zijn nagegaan of de voorwaarden voor een aantasting van het eigendomsrecht zoals uitgelegd door het Hof vervuld waren, en uit geen enkel element kan worden geconcludeerd dat hun beslissingen willekeurig of kennelijk onredelijk waren.

Bij het onderzoek van de evenredigheid van de betwiste maatregelen dient rekening ermee gehouden te worden dat de verzoekende firma een financiële compensatie heeft verkregen voor 89 geslachte runderen wegens fouten gemaakt door de DGZ (*Diergezondheidszorg Vlaanderen*).

Het feit dat andere soortgelijke wetten de niet-naleving van de bepaalde sanitaire verplichtingen sanctioneren door inperking van het recht op schadeloosstelling veeleer dan uitsluiting ervan, is in casu niet van dien aard dat het juiste evenwicht tussen de bescherming van eigendom en de vereisten van het algemeen belang wordt doorbroken. Waar het gaat om bescherming van de volksgezondheid en de voedselveiligheid op hun grondgebied, beschikken de nationale overheden immers over een zekere beoordelingsmarge om de sancties voor de niet-naleving van de sanitaire verplichtingen te bepalen, naargelang van de gevaren die voortkomen uit de niet-naleving en van de kenmerken van de dierlijke ziekten waarvan de uitroeiing beoogd wordt door die verplichtingen.

De verzoekende firma kon haar activiteit voorzetten doordat zij nieuwe runderen kon opnemen zodra de sanitaire maatregelen waren opgeheven, en zij heeft niet gesteld dat dit voor haar onmogelijk of uitermate lastig was geweest.

Dientengevolge besluit het Hof tot niet-schending van artikel 1 van Protocol nr. 1 bij het Verdrag, aangezien de verzoekende firma geen bijzondere of exorbitante last heeft ondervonden van de weigering van schadeloosstelling voor het slachten van haar runderen.

Bij ontstentenis van verwijzing geldt de uitspraak in de zaak *S.A Bio d’Ardennes* als einduitspraak sinds 12 februari 2020.

Beslissing Stanojevic en Vanpamel v. België en Servië van 19 november 2019³⁵

Schraping: minnelijke schikking – Artikel 6: toegang tot een rechtbank – Niet-uitvoering van het vonnis – Artikel 1 van Protocol nr. 1: betaling van onderhoudsgeld – Verdrag van New York – Artikel 8: privacy – Financiële steun – Levenskwaliteit

De zaak betreft twee verzoeksters, beiden Servisch onderdaan. De tweede verzoekster is de dochter van de eerste verzoekster en van een Belgisch onderdaan, veroordeeld bij vonnis van de rechtbank van Belgrado tot de betaling van onderhoudsgeld voor de tweede verzoekster aan de eerste verzoekster. Met aanvoering van de artikelen 6 van het Verdrag en 1 van het Protocol nr. 1, klaagden de verzoeksters over de niet-uitvoering van het vonnis dat ten gunste van hen was geweest door de rechtbank van Belgrado, alsook over de niet-naleving door België

³⁴ Verzoekschrift nr. 26564/16.

³⁵ Verzoekschrift nr. 3177/17.

en Servië van hun verplichtingen voortvloeiend uit het Verdrag van New York. Vanuit de optiek van artikel 8 stelden de verzoeksters dat hun recht op financiële steun was geschonden, hetgeen geleid had tot een verslechtering van hun levenskwaliteit.

Het Hof heeft de grieven tegen Servië niet-ontvankelijk verklaard.

Wat de grieven tegen België betreft, hebben de partijen een minnelijke schikking getroffen, waarbij de Regering zich verbindt tot het betalen van een som van 5000 euro aan de verzoeksters, die van hun kant afzien van enige andere aanspraak jegens België over de feiten die ten grondslag liggen van hun verzoekschrift.

Het Hof heeft het verzoekschrift geschrapt, akte nemend van de minnelijke schikking en oordelend dat zij ingegeven was door de naleving van de rechten van de mens zoals gewaarborgd door het Verdrag en zijn Protocollen.

Tenuitvoerlegging van uitspraken onder toezicht van het Comité van Ministers met betrekking tot België van 1 januari tot 31 december 2019

A. Synthese van de toezichtsprocedure voor het Comité van Ministers

1. ALGEMENE PRINCIPES:

Het toezicht op de tenuitvoerlegging van de uitspraken is gebaseerd op een dialoog tussen de verwerende Staat en het Comité van Ministers, dat is samengesteld uit vertegenwoordigers van alle lidstaten van de Raad van Europa. Dat systeem van toezicht vloeit rechtstreeks voort uit artikel 46 van het Verdrag.

Wanneer het Hof aldus een uitspraak tot vaststelling van een of meer schendingen van het Verdrag doet, moet de verwerende Staat overgaan tot de tenuitvoerlegging ervan zodra zij als einduitspraak geldt. Het Comité van Ministers moet aldus erop toezien dat de verwerende Staat de nodige maatregelen neemt voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak in kwestie.

België wordt op het Comité van Ministers vertegenwoordigd door zijn Permanente vertegenwoordiger bij de Raad van Europa of door diens afgevaardigde (Buitenlandse Zaken). Hij verdedigt er de maatregelen die al dan niet zijn genomen (sommige uitspraken hoeven immers niet noodzakelijkerwijs de aanneming van een specifieke maatregel in te houden) door de Belgische overheden omwille van de tenuitvoerlegging van de einduitspraken van het Hof. Hij werkt daartoe in nauw overleg met het Bureau van de agent van de regering, dat de tenuitvoerlegging van de uitspraken op nationaal niveau coördineert.

In concreto betekent de tenuitvoerlegging van een uitspraak – naast de betaling van de eventuele **billijke genoegdoening** die is toegekend aan de verzoeker en de vergoeding van de kosten en uitgaven – dat de Staat indien nodig overgaat tot individuele en/of algemene maatregelen. De **individuele maatregelen** zijn gericht op het herstel van de schade die is geleden door de verzoeker alsook op de beëindiging van de schending die is vastgesteld door het Hof, bijvoorbeeld door het heropenen van een strafprocedure. De **algemene maatregelen** moeten voorkomen dat soortgelijke nieuwe schendingen zich in de toekomst nog zouden voordoen, bijvoorbeeld door een wijziging in de wetgeving of rechtspraak, een praktische verbetering in de detentieomstandigheden, of een aanpassing van de inhoud van de opleidingen voor het overheidspersoneel.

Tot slot moet worden onderstreept dat het Comité van Ministers, overeenkomstig artikel 39§4 van het Verdrag, eveneens toezicht heeft op de tenuitvoerlegging van de voorwaarden van minnelijke schikkingen.

Wat de eenzijdige verklaringen betreft, is het Comité van Ministers niet belast met het toezicht op de verbintenissen die zijn aangegaan door de Staat en die bekrachtigd zijn in de beslissing van het Hof. Indien de Regering de aanvaarde individuele maatregelen niet nakomt, kan de verzoeker vragen dat zijn verzoekschrift opnieuw op rol van het Hof wordt ingeschreven.

2. WERKMETHODEN VAN HET COMITÉ VAN MINISTERS

Het Comité van Ministers oefent zijn toezicht uit op de tenuitvoerlegging van een uitspraak op basis van **het Actieplan of de Actiebalans** die door de verwerende Staat worden voorgelegd en waarin de maatregelen vervat zijn die hem nodig lijken voor de tenuitvoerlegging. De Staat moet dergelijk Actieplan of Actiebalans voorleggen binnen de zes maanden volgend op de dag waarop de uitspraak als einduitspraak geldt. Meerdere opeenvolgende Actieplannen kunnen toegezonden worden vóór de neerlegging van een Actiebalans houdende voorstel tot afsluiting van het toezicht op het dossier door het Comité van Ministers (is meer bepaald het geval bij de uitspraken tot vaststelling van schendingen van structurele aard), hetgeen veronderstelt dat alle nodige maatregelen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak eerder zijn genomen.

De verzoekers kunnen interveniëren bij het Comité van Ministers om melding te maken van hun problemen bij het verkrijgen van schadeherstel. **De niet-gouvernementele organisaties en de nationale instellingen voor de bescherming en de bevordering van de mensenrechten** kunnen eveneens interveniëren om melding te maken van hun analyse van een uitspraak van het Hof en van de opgelegde tenuitvoerleggingsmaatregelen, in voorkomend geval in reactie op het Actieplan of de Actiebalans die door de verwerende Staat is toegezonden aan het Comité van Ministers.

In dat verband kan worden aangestipt dat, in het kader van de opvolging van de Verklaring van Brussel, het Bureau van de agent van de Regering bij het Hof eveneens heeft beslist om zijn dialoog op te voeren met de instanties die in België reeds gedeeltelijk het mandaat van een nationaal mensenrechteninstituut uitoefenen. Die laatste worden aldus voortaan geïnformeerd over de mogelijkheid om vanwege het Hof een kennisgeving te ontvangen van de zaken die zijn meegedeeld aan de Belgische Staat (en die kunnen resulteren in derdeninterventies); de einduitspraken met betrekking tot België (en die kunnen resulteren in een uitwisseling van standpunten voorafgaand aan de voorlegging

van Actieplannen en Actiebalansen) en de Actieplannen en -balansen van België wanneer zij gepubliceerd worden door de Raad van Europa (en die kunnen resulteren in reacties bij het Comité van Ministers).

Het Comité van Ministers vergadert thans **viermaal per jaar** om de tenuitvoerlegging van de uitspraken en beslissingen van het Hof door de Staten te onderzoeken. Het Comité van Ministers neemt twee soorten resoluties aan: **eindresoluties**, ter afsluiting van het toezicht op de tenuitvoerlegging van een uitspraak, wanneer die tenuitvoerlegging bevredigend is, en **tussentijdse resoluties**, waarmee het Comité meer bepaald een stand van zaken kan opmaken over de voortgang van de tenuitvoerlegging van een uitspraak, uiting kan geven aan zijn bezorgdheid en/of suggesties kan formuleren over de maatregelen die de verwerende Staat zou moeten treffen.

Voortaan kan het Comité van Ministers, om zijn achterstand van de ten uitvoer te leggen uitspraken weg te werken, ook **eindresoluties** aannemen teneinde zaken af te sluiten op zijn gewone vergaderingen (buiten de voornoemde trimestriële vergaderingen). Die oplossing is evenwel voorbehouden aan zaken die geen bijzondere problemen inhouden en waarover dan ook geen mondelinge debatten binnen het Comité van Ministers vereist zijn.

De documentatie over de tenuitvoerlegging van de uitspraken van het Hof is terug te vinden op de website van de Raad van Europa (www.coe.int/execution en www.coe.int/cm), met ook de Actieplannen en -balansen die zijn meegedeeld door de Staten en de resoluties die zijn aangenomen door het Comité van Ministers.

Tot slot verleent de Dienst voor de tenuitvoerlegging van de uitspraken van de Raad van Europa, alsook het Secretariaat van het Comité van Ministers, ondersteuning aan het Comité van Ministers bij zijn opdrachten en staat hij in voor de voorbereiding van de vergaderingen, van de regeling van de werkzaamheden en van de ontwerpbeslissingen van het Comité. Voorts verleent de Dienst voor de tenuitvoerlegging van de uitspraken ondersteuning aan de Staten met het oog op een volkomen, efficiënte en snelle tenuitvoerlegging van de uitspraken van het Hof.

3. VERSCHILLENDE GRADEN VAN TOEZICHT

Gelet op het grote aantal uitspraken dat wacht op tenuitvoerlegging³⁶ onder toezicht van het Comité van Ministers, is sinds 2010 beslist om ze te prioriteren en te classificeren naargelang de behoefte om daaraan al dan niet een consequente opvolging te verbinden en, in voorkomend geval, ze te bestemmen voor een mondeling debat binnen de vergaderingen CM-DH van het Comité van Ministers.

Bijgevolg omvat het systeem twee niveaus van toezicht:

- › een **vereenvoudigde standaardprocedure**, die geldt als norm;
- › een **consequente procedure** voor bepaalde soorten zaken.

De **criteria voor classificatie onder de consequente procedure** zijn de volgende:

- › de uitspraken die **spoedeisende individuele maatregelen** impliceren (meer bepaald een reëel of imminent risico van schending van de fundamentele rechten of van verergering van de situatie);
- › **de pilootarresten**³⁷;
- › de uitspraken die duiden op **aanzienlijke structurele en/of complexe problemen** die zijn geïdentificeerd door het Hof en/of het Comité van Ministers;
- › de **interstatelijke** zaken.

Tot slot kan een zaak, bij beslissing van het Comité van Ministers op initiatief van een Staat of van het Secretariaat, worden **overgeheveld van de ene procedure naar de andere** naargelang de aangenomen maatregelen, of doordat een Actieplan of -balans nog niet is voorgelegd na zekere tijd. Enkel de zaken die zijn ingeschreven of voorgesteld in consequente procedure worden **mondeling** behandeld tijdens de trimestriële vergaderingen van het Comité van Ministers. De zaken in standaardprocedure zijn dus voorwerp van ontwerpbeslissingen zonder debat, die worden aangenomen bij aanvang van de vergadering door het Comité van Ministers. Dat is ook het geval met de zaken in consequente procedure die niet zijn voorgedragen voor debat.

³⁶ Thans ongeveer 5200.

³⁷ Wanneer een groot aantal repetitieve dossiers hangende is voor het Hof, moet de modeluitspraak de stap zijn naar de invoering van een nationaal rechtsmiddel dat kan worden toegepast op soortgelijke zaken, dan wel de aanneming van structurele maatregelen bewerkstelligen voor de regeling van zulke zaken. Het Comité van Ministers verleent prioriteit aan het toezicht op de modeluitspraken, aangezien het tegelijkertijd de bedoeling is het Hof te 'ontlasten'.

B. Tenuitvoerlegging van uitspraken en beslissingen tijdens de referentieperiode

1. HANGENDE ZAKEN IN UITVOERING OP 31 DECEMBER 2019

Op **31 december 2019** telt men 21 uitspraken van schending of beslissingen van schrapping naar aanleiding van een minnelijke schikking of een eenzijdige verklaring in uitvoering.

Hierna volgt een overzicht van die 21 uitspraken of beslissingen, naargelang de behandelde aangelegenheden.

1. GEVANGENISSEN

Uitspraak in de zaak-TEKIN EN ARSLAN³⁸ van 5 september 2017, einduitspraak op 5 december 2017

Recht op leven – Overlijden van een gedetineerde met psychische problemen ingevolge het gebruik van nekklem – Standaardtoezicht

In deze zaak heeft het Hof besloten dat er sprake is van schending van artikel 2 van het Verdrag, aangezien het gebruik van het geweld geleid heeft tot het overlijden van de zoon van de verzoekers in detentie die niet absoluut noodzakelijk was. Het Hof heeft eveneens gewezen op de ontoereikende opleiding van de beambten en op het gebrek aan duidelijke regels over het gebruik van geweld.

België heeft op 18 juni 2018³⁹ een Actiebalans voorgelegd, met de maatregelen die zijn genomen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak. De bedragen van 20 000 euro wegens morele schade en van 6 000 euro voor kosten en uitgaven werden overgemaakt aan de verzoekers (**individuele maatregelen**). In het kader van de **algemene maatregelen** werd de uitspraak bekendgemaakt en verspreid, inzonderheid bij de centrale administratie van de penitentiaire inrichtingen. Aangezien het overlijden van de zoon van de verzoekers een grote schok betekende voor de overheden, werden nog verschillende maatregelen ingevoerd vóór de uitspraak van het Hof: de nadruk werd, met succes, gelegd op de opleiding – die met name veeleer focust op efficiënte en geweldloze communicatie dan op de technieken van fysieke beheersing – en de goede praktijken. Naar aanleiding van de feiten werd ook de ministeriële omzendbrief 1810 betreffende de dwangmiddelen en de interventie-uitrusting goedgekeurd. Die omzendbrief bepaalt onder andere welke middelen voor rechtstreekse dwang gebruikt kunnen worden, en onder welke voorwaarden.

Groep van zaken VASILESCU

- › **Uitspraak in de zaak-VASILESCU⁴⁰ van 25 februari 2014, einduitspraak op 20 april 2015**
- › **Uitspraak in de zaak-SYLLA EN NOLLOMONT⁴¹ van 16 mei 2017, einduitspraak op 16 augustus 2017**

Onmenselijke of ontorende behandeling – Overbevolking in de gevangenis en detentieomstandigheden – Consequent toezicht vanwege de structurele en/of complexe aard van het probleem

In die zaken heeft het Hof opgemerkt dat de detentieomstandigheden in de betrokken penitentiaire inrichtingen⁴² niet beantwoordden aan de vereisten van artikel 3.

Het Hof heeft in het bijzonder de volgende elementen onderstreept:

- › Het gebrek aan individuele ruimte in collectieve cellen. In cellen die berekend zijn op twee gedetineerden verblijven soms drie gedetineerden, waarbij dan één gedetineerde slaapt op een matras op de grond, als oplossing voor de overbevolking. De individuele ruimte bedraagt dan tussen 3 en 4 m², of minder.
- › Collectieve cellen berekend op twee gedetineerden zijn voorzien van een sanitaire ruimte op cel (wastafel en wc), die enkel afgescheiden is door een kamerscherm en niet door een wand.
- › Gedetineerde niet-rokers op cel in gezelschap van gedetineerde rokers kunnen blootgesteld worden aan passief roken.
- › De lastige detentieomstandigheden op cel vallen samen met een gebrek aan activiteiten buiten de cel.
- › Cellen beschikten niet over een toilet of toegang tot stromend water.

Met uitzonderlijke toepassing van artikel 46 van het Verdrag in de uitspraak in de zaak-*Vasilescu* heeft het Hof de Belgische Staat aanbevolen om de aanneming van algemene maatregelen te overwegen, zodat de gedetineerden zich verzekerd weten van detentieomstandigheden conform artikel 3, alsook om een rechtsmiddel open te stellen voor de gedetineerden om te beletten dat een aangevoerde schending zou aanhouden of om een verbetering in hun detentieomstandigheden te kunnen bewerkstelligen⁴³.

³⁸ Verzoekschrift nr. 37795/13.

³⁹ Een herziene actiebalans lijst werd voorgelegd op 15 januari 2020.

⁴⁰ Verzoekschrift nr. 64682/12.

⁴¹ Verzoekschriften nrs 37768/13 en 36467/14.

⁴² De zaak *Vasilescu* betreft de detentieomstandigheden van de verzoeker in het arresthuis te Antwerpen en de gevangenis te Merksplas; de zaak *Sylla*, met de detentieomstandigheden van de verzoeker in de gevangenis te Vorst; de zaak *Nollomont*, met de detentieomstandigheden van de verzoeker in het arresthuis te Lantin.

⁴³ Zie <http://www.coe.int/fr/web/execution/annualreports>, bladzijde 117.

Op 4 juli 2019 heeft de Staat een Actieplan betreffende de drie zaken afgeleverd. Wat de **individuele maatregelen** betreft, zijn de overheden van mening dat geen enkele andere maatregel dan de betaling van 25 000 euro wegens morele schade en van 2 160 euro voor kosten en uitgaven⁴⁴ moet worden opgelegd, aangezien de drie verzoekers niet meer gedetineerd zijn.

Wat de **algemene maatregelen** betreft, zijn er maatregelen genomen en denkoefeningen verricht om de overbevolking in de gevangenissen tegen te gaan en een verbetering in de detentieomstandigheden te bewerkstelligen.

Vooreerst zal de implementering van de verschillende maatregelen uit de masterplannen niet alleen uitzicht bieden op een verhoging van de gevangenis capaciteit (meer bepaald dankzij het openen van transithuizen), maar ook de integrale vervanging van vijf verouderde inrichtingen meebrengen. Ook is de gevangenisbevolking afgenomen doordat er de voorbije jaren in sterk verhoogde mate een beroep is gedaan op alternatieve maatregelen voor de detentie en op strafaanpassingen. Zij is overigens afgenomen met 4%, gaande van 19% in oktober 2011 naar 15% in mei 2019, ondanks de sluiting van verouderde gevangenissen en de beëindiging van de opsluitingen van Belgen in het Nederlandse Tilburg. De overbevolking in de gevangenissen blijft evenwel ongelijk verdeeld tussen de penitentiaire inrichtingen, er is dan ook een denkoefening aan de gang die moet leiden tot een betere spreiding.

Wat de detentieregimes betreft, zijn er bepaalde initiatieven ontplooid, zoals de zogeheten 'drugvrije' afdelingen, voor personen die niet (langer) geconfronteerd willen worden met drugs tijdens hun opsluiting, en ook het 'open-deurregime', waar gedetineerden zich vrij kunnen verplaatsen binnen de gevangenis of de afdeling gedurende (in essentie) een deel van de dag, met inbegrip van de wandeling. Het gemeenschappelijk nuttigen van de maaltijden of groepsactiviteiten zijn eveneens mogelijk in het kader van bepaalde regimes. Tot slot trachten de meeste gevangenissen een gedifferentieerd regime in te stellen naargelang van de gedetineerde en zijn traject.

Op wetgevend niveau is er de inwerkingtreding van de nieuwe wet over de minimale dienstverlening in de gevangenissen en van het koninklijk besluit tot bepaling van de nieuwe normen die voortaan gelden voor de Belgische gevangenissen, overeenkomstig de aanbevelingen van het Europees Comité voor de voorkoming van foltering. Voor de bestaande gevangenissen geldt een overgangperiode van twintig jaar.

Wat de beroepsmogelijkheden betreft, bestaan er twee niet-specifieke: een beroep in kort geding en een beroep tot schadevergoeding op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek. Zij kunnen doelmatig zijn op het stuk van de materiële detentieomstandigheden. Voorts wordt het klachtenrecht ingesteld binnen de Centrale Toezichtsrad voor het Gevangeniswezen en de commissies van toezicht. Tot slot kan de federale ombudsman eveneens klachten van gedetineerden over hun detentieomstandigheden ontvangen.

Er zijn aldus vele stappen vooruit gezet. Zij moeten evenwel een vervolg krijgen, zodat er op termijn een einde komt aan de overbevolking en ervoor gezorgd wordt dat de gedetineerden opgesloten zijn in omstandigheden conform de internationale standaarden.

Bij beslissing van september 2019 heeft het Comité van Ministers opgemerkt dat er geen enkele andere **individuele maatregel** vereist was. Wat de **algemene maatregelen** betreft, heeft het Comité met belangstelling gewezen op de gedetailleerde informatie die is verstrekt door de overheden, de bemoedigende vorderingen en de gevarieerde en complementaire maatregelen en denkoefeningen die zijn aangekondigd om op termijn komaf te maken met de overbevolking en om te zorgen voor behoorlijke detentieomstandigheden. Het Comité heeft de overheden evenwel verzocht om die maatregelen en denkoefeningen onverwijld te concretiseren door de situatie geregeld te evalueren en door de vereiste budgetten te voorzien, en het Comité daarvan op de hoogte te houden.

Wat de overbevolking betreft, heeft het Comité de overheden aangemoedigd om snel werk te maken van hun doelstelling om de gevangenisbevolking te herleiden tot minder dan 10.000 gedetineerden, door hun denkoefeningen nog te intensiveren en aldus de alternatieve maatregelen voor detentie nog meer ingang te doen vinden, en door soortgelijke denkoefeningen te houden over de strafaanpassingen. In dat verband heeft het Comité de overheden gevraagd om de rechters en procureurs bewust te maken van hun rol in de strijd tegen de overbevolking, waarbij er wel moet worden op toegezien dat de probatiediensten steeds over voldoende middelen zouden beschikken. Tot slot heeft het Comité met bezorgdheid opgemerkt dat tal van arresthuizen nog steeds te kampen hebben met heel wat overbevolking, en worden de overheden verzocht om dringend denkoefeningen op te starten met het oog op een betere spreiding van de gedetineerden.

Wat de detentieomstandigheden betreft, heeft het Comité met belangstelling kennisgenomen van de door de overheden overgezonden informatie over de conformiteit van de nieuwe gevangenissen met de standaarden van het Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing (CPT), van de aanstaande renovatie en sluiting van verscheidene verouderde gevangenissen, en van het koninklijk besluit houdende de conformering van alle gevangenissen met de standaarden van het CPT. Wel heeft het Comité opgetekend dat daartoe een overgangperiode van 20 jaar voorzien is (uiterlijk 2039) en heeft het de overheden gewezen op hun verplichting om de gevangenissen onverwijld in overeenstemming te brengen met de standaarden van het Verdrag. Het Comité heeft de overheden verzocht om met bekwame spoed activiteiten buiten cel te voorzien voor alle gedetineerden, in het bijzonder voor degenen die opgesloten zijn in arresthuizen waar de overbevolking het nijpendst is.

⁴⁴ Het Hof heeft respectievelijk de volgende sommen aan de verzoekers toegekend: 10 000 euro (morele schade) en 800 euro (kosten en uitgaven) in de zaak *Vasilescu*, 3 500 euro (morele schade) en 800 euro (kosten en uitgaven) in de zaak *Sylla* en 11 500 euro (morele schade) en 560 euro (kosten en uitgaven) in de zaak *Nollomont*.

Het Comité heeft met belangstelling kennisgenomen van de recente versterking van het Belgisch mechanisme voor penitentiair toezicht, evenwel met de opmerking dat het mechanisme, om doelmatig te zijn, over de nodige middelen moet kunnen beschikken om al zijn opdrachten te vervullen.

Wat het daadwerkelijk rechtsmiddel betreft, heeft het Comité de overheden verzocht om op de hoogte te worden gehouden van elke betekenisvolle evolutie van de rechtspraak (beroep in kort geding, beroep tot schadevergoeding) en van de werking in de praktijk van het klachtenrecht van de gedetineerden, met geplande inwerkingtreding op 1 april 2020. Het Comité heeft de overheden verzocht om maatregelen te treffen voor het verstrekken van informatie over dat specifieke recht alsook over de gewone rechtsmiddelen die gedetineerden in staat zouden kunnen stellen om te klagen over - huidige of vroegere - detentieomstandigheden.

Tot slot heeft het Comité de overheden gevraagd om uiterlijk tegen eind 2020 in het bezit te worden gesteld van geactualiseerde informatie over alle kwesties die te berde gebracht zijn in zijn beslissing.

Uitspraak in de zaak BAMOUHAMMAD⁴⁵ van 17 november 2015, einduitspraak op 17 februari 2016 **Onmenselijke en vernederende behandeling – Herhaalde overbrengingen van en naar gevangenen - Verslechtering van geestelijke gezondheid - Standaardtoezicht**

In deze zaak heeft het Hof besloten dat er sprake is van een schending van artikel 3 en van artikel 13 juncto artikel 3 wegens de strafuitvoeringsmodaliteiten betreffende de verzoeker (herhaalde overbrengingen), de kwaliteit van de opvolging en van de zorgverlening, de handhaving van zijn detentie alsook vanwege de ontstentenis van een daadwerkelijk rechtsmiddel om te klagen over de overbrengingen.

Met uitzonderlijke toepassing van artikel 46 van het Verdrag heeft het Hof de Belgische Staat aanbevolen om een algemeen rechtsmiddel in te stellen dat is afgestemd op de toestand van de gedetineerden die te maken krijgen met overbrengingen.

België heeft op 23 november 2018 een Actiebalans voorgelegd, met nadere uitleg over de maatregelen die zijn genomen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak. Naast de betaling van 12 000 euro wegens morele schade en van 30 000 euro voor kosten en uitgaven, had de verzoeker op 10 april 2015 een voorlopige invrijheidstelling om medische redenen genoten (**individuele maatregelen**).

Sinds 31 maart 2016 was hij evenwel opnieuw opgesloten, aangezien zijn invrijheidstelling werd herroepen ingevolge nieuwe ernstige feiten⁴⁶. Zijn laatste overbrenging dateerde echter van 2016 en zijn detentieregime was sindsdien aangepast aan zijn gezondheidsproblemen. Wat de **algemene maatregelen** betreft, is de vereiste bekendmaking van de uitspraak binnen de gevangenisadministratie gebeurd. Akte nemend van de opmerking waarin het Hof stelt dat het beroep in kort geding op zichzelf niet als daadwerkelijk kan worden beschouwd, wordt ervan uitgegaan dat het beroep tot schadevergoeding waarin voorzien is in het Belgisch recht in geval van aansprakelijkheid van de Staat, in combinatie met het beroep in kort geding adequaat lijkt. Tot slot voorziet de Potpourri-wet IV in een nieuw mechanisme dat meer onafhankelijkheid verschaft aan de organen voor toezicht en klachten in het penitentiaire domein.

2. VREEMDELINGEN

Uitspraak in de zaak M.D. en M.A.⁴⁷ van 19 januari 2016, einduitspraak op 19 april 2016 **Onmenselijke en vernederende behandeling – Verwijdering van asielzoekers naar Rusland – Standaardtoezicht**

In deze zaak heeft het Hof besloten dat er sprake is van een schending van artikel 3 wegens het risico op slechte behandeling in geval van verwijdering van de verzoekers naar Rusland zonder voorafgaand onderzoek van hun vierde asielaanvraag.

Een Actiebalans werd voorgelegd op 5 december 2018. Aangezien het Hof de vaststelling van schending had beoordeeld als een afdoende billijke genoegdoening voor de morele schade die is geleden door de verzoekers, werd geen bedrag overgemaakt. Bovendien heeft de Dienst Vreemdelingenzaken de asielaanvraag van de verzoekers overgezonden naar het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) voor een heronderzoek ten gronde van het risico voor de verzoekers, in het licht van de documenten die zijn verstrekt ter ondersteuning van hun vierde asielaanvraag. Bij beslissingen van 30 september 2016 werd hen het vluchtelingenstatuut en de subsidiaire beschermingsstatus door die instantie geweigerd op grond van een motivering die ingaat op alle argumenten en stukken die door de betrokkenen naar voren zijn gebracht. Die beslissingen werden in hoger beroep bevestigd door de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen bij een arrest van 27 februari 2017, en de hogere beroepen bij de Raad van State tegen die arresten hebben in mei 2017 geleid tot een arrest van niet-ontvankelijkheid (**individuele maatregelen**).

⁴⁵ Verzoekschrift nr. 47687/13.

⁴⁶ De verzoeker is in het ziekenhuis overleden in de nacht van 9 op 10 maart 2019.

⁴⁷ Verzoekschrift nr. 58689/12.

Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak verspreid bij de betrokken actoren. Daarnaast heeft het CGVS heeft zich ertoe verbonden om erop toe te zien dat de hoorzittingen en de motivering van de asielbeslissingen conform de lering van het Hof zouden zijn. Tot slot menen de overheden bij voorbaat te hebben voldaan aan de vereisten van de uitspraak. Bij de wetten van 8 mei 2013 en 10 april 2014 werd immers voorzien in de nodige beschikkingen ter voorkoming van de uitwijzing naar het land van herkomst van een asielzoeker die een nieuwe aanvraag indient, waarbij hij zich beroept op nieuwe elementen die de kans op internationale bescherming aanzienlijk groter maken, maar ook van een asielzoeker in wiens geval er reden is om aan te nemen dat hij rechtstreeks of onrechtstreeks een risico op terugdrijving loopt.

Uitspraak (Grote Kamer) in de zaak PAPOSHVILI⁴⁸ van 17 april 2014, einduitspraak op 13 december 2016 **Onmenselijke en vernederende behandeling – Bescherming van het privé-, familie- en gezinsleven – Uitzetting – Standaardtoezicht**

In deze zaak heeft het Hof besloten dat er sprake zou zijn geweest van schending van de artikelen 3 en 8 indien de verzoeker – die is overleden in de loop van de procedure – verwijderd was geweest naar Georgië zonder passend onderzoek van zijn medische toestand of van de impact van zijn verwijdering op zijn familie- en gezinsleven.

België heeft op 24 augustus 2017⁴⁹ een Actiebalans voorgelegd, met de maatregelen die zijn genomen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak. De som van 5 000 euro werd overgemaakt aan de familie van de verzoeker voor kosten en uitgaven (**individuele maatregelen**). Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak bekendgemaakt en verspreid, meer bepaald bij de Dienst Vreemdelingenzaken en de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen. De Dienst Vreemdelingenzaken heeft een dienstorder aangenomen met het oog op de aanpassing van de praktijk van de interceptiediensten, gesloten centra en terugkeerhuizen in de gevallen waar de betrokkenen ernstig ziek zijn, en er werd de artsen van de gesloten centra gevraagd om de specifieke omstandigheden geval per geval te onderzoeken. Informatie betreffende de beschikbaarheid, toegankelijkheid en gepastheid van de behandelingen in het land van bestemming zal worden opgevraagd bij het *Medical Country of Origin Information*.

Beslissing H.G.S.⁵⁰ van 7 maart 2019, eindbeslissing op dezelfde dag **Asielaanvraag – Psychische problemen – Nieuw onderzoek – Minnelijke schikking – Standaardprocedure**

Zoals uiteengezet in deel II van dit verslag heeft de regering in deze zaak een minnelijke schikking gesloten met de verzoeker.

Middels Actieplan van 12 september 2019⁵¹ hebben de overheden het Comité van Ministers meegedeeld dat het verzoek om internationale bescherming vanwege de verzoeker ontvankelijk werd verklaard op 19 juni 2019 en thans in behandeling is.

Beslissing MATONDO⁵² van 20 juni 2019, eindbeslissing op dezelfde dag **Rechtmatigheid van de detentie – Uitvoering van rechterlijke beslissingen – Standaardprocedure**

Zoals uiteengezet in deel II van dit verslag heeft de regering in deze zaak een minnelijke schikking gesloten met de verzoeker.

De storting van het bedrag van 20.000 euro zoals voorzien in de minnelijke schikking werd verricht op 30 augustus 2019.

3. POLITIE

Uitspraak in de zaak B.V.⁵³ van 2 mei 2017, einduitspraak op 2 augustus 2017 **Ondoeltreffend onderzoek met betrekking tot de aantijgingen van seksueel geweld in de professionele sfeer – Standaardtoezicht**

In deze zaak heeft het Hof besloten tot schending van artikel 3, procedureel aspect, wegens ontstentenis van doeltreffend onderzoek tussen 1998 en 2008 met betrekking tot de aantijgingen van twee gevallen van verkrachting en één geval van aanranding van de eerbaarheid in de professionele sfeer. Het Hof heeft in het bijzonder vastgesteld dat de passiviteit van de bevoegde overheden en het gebrek aan coördinatie bij de verwezenlijking van de onderzoeksmaatregelen de doeltreffendheid van het onderzoek hebben ondermijnd.

België heeft op 27 februari 2018 een Actiebalans voorgelegd, met de maatregelen die zijn genomen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak. De som van 20 000 euro wegens morele schade en van 13 000 euro werden overgemaakt aan de verzoekster (**individuele maatregelen**). Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak bekendgemaakt op de website van het Hof van Cassatie, becommentarieerd in een artikel op de website van Justitie en wijd verspreid bij de betrokken instanties. Daarnaast zijn er verschillende maatregelen geno-

⁴⁸ Verzoekschrift nr. 41738/10.

⁴⁹ Een herziene actiebalans lijst werd voorgelegd op 27 februari 2020.

⁵⁰ Verzoekschrift nr. 26763/18.

⁵¹ Een actiebalans werd voorgelegd op 6 februari 2020.

⁵² Verzoekschrift nr. 44759/14.

⁵³ Verzoekschrift nr. 61030/08.

men tijdens en in het bijzonder na de feiten om geweld tegen vrouwen te bestrijden, meer bepaald de opeenvolgende nationale Actieplannen die sinds 2001 worden gelanceerd. Het Actieplan 2015-2019 ter bestrijding van alle vormen van gendergerelateerd geweld moet een snelle en gepaste respons vanwege politie en gerecht op seksueel geweld bieden. Seksueel geweld is derhalve opgenomen als criminaliteitsfenomeen dat prioritair moet worden aangepakt in de kadernota Integrale Veiligheid 2016-2019⁵⁴, het Nationaal Veiligheidsplan 2016-2019⁵⁵ en de zonale veiligheidsplannen waarin de politionele activiteiten op lokaal vlak zijn omschreven. Tot slot is België in 2016 overgegaan tot de bekrachtiging van het Verdrag van Istanboel, waarin wordt aangespoord om een "globaal, gecoördineerd en geïntegreerd beleid" te ontwikkelen op het stuk van de bestrijding van geweld tegen vrouwen en van huiselijk geweld.

4. INTERNERING

Groep van zaken L.B.

- › **Uitspraak in de zaak L.B.**⁵⁶ van 2 oktober 2012, einduitspraak op 2 januari 2013
- › **Uitspraak in de zaak CLAES**⁵⁷ van 10 januari 2013, einduitspraak op 10 april 2013
- › **Uitspraak in de zaak LANKESTER**⁵⁸ van 9 januari 2014, einduitspraak op 9 april 2014
- › **Uitspraak in de zaak MOREELS**⁵⁹ van 9 januari 2014, einduitspraak op 9 april 2014
- › **Uitspraak in de zaak SMITS en ANDEREN**⁶⁰ van 3 februari 2015, einduitspraak op 3 februari 2015
- › **Uitspraak in de zaak W.D.**⁶¹ van 6 september 2016, einduitspraak op 6 december 2016

Detentie van geïnterneerde personen in penitentiaire inrichtingen met onaangepaste begeleiding – Afwezigheid van daadwerkelijk rechtsmiddel – Onmenselijke en vernederende behandeling – Consequent toezicht wegens structurele problemen

Tussen oktober 2012 en februari 2015 heeft het Hof veertien veroordelingen gewezen met betrekking tot de detentie van geïnterneerde personen. In alle zaken heeft het Hof besloten tot schending van artikel 5§1, wegens een detentieregime dat niet aangepast is aan de pathologie en de reclassering van de verzoekers, met als gevolg dat de band is verbroken tussen het doel van de detentie en de omstandigheden waarin zij heeft plaatsgevonden. In bepaalde zaken⁶² werd bovendien besloten tot schending van artikel 5§4, wegens gebrek aan bevredigend antwoord vanwege de rechtscolleges op de eisen van de verzoekers om voor hen een plaats te vinden in een aangepaste instelling of om in vrijheid te worden gesteld. Tot slot heeft het Hof in twee zaken⁶³ tevens besloten tot schending van artikel 3, gelet op het gebrek aan passend medisch kader en het gebrek aan hoop op verandering, en gelet op de significante duur van de detentie waarbij de verzoekers in een staat van ontredde en lijden gebracht werden die het niveau dat onvermijdelijk inherent is aan de detentie overstegen.

In zijn uitspraak in de zaak *W.D.* van september 2016 heeft het Hof opnieuw besloten tot schending van de artikelen 3, 5§1 en 5§4 op basis van soortgelijke grieven als de grieven die tot de voorgaande veroordelingen hebben geleid.

Deze uitspraak vertoont evenwel twee ontwikkelingen:

- › Naast de vaststelling van schending van artikel 5§4 heeft het Hof besloten tot de gecombineerde schending van de artikelen 13 en 3 wegens het **ontbreken van een daadwerkelijk rechtsmiddel** om te klagen over de rechtmatigheid van de detentie en tegen de schending van artikel 3. De rechtsmiddelen ingesteld voor de instanties tot bescherming van de maatschappij en de rechtscolleges in kort geding hebben de verzoeker niet in staat gesteld om de gewenste behandeling te verkrijgen of om daadwerkelijk in een externe inrichting te worden geplaatst.
- › Het Hof heeft bovendien besloten om de **procedure van het pilootarrest** toe te passen. Overwegende dat de toestand van de verzoeker niet los kon worden gezien van het algemene probleem dat voortvloeit uit een structureel disfunctioneren eigen aan het Belgische systeem van internering, dat tal van personen heeft getroffen en in de toekomst nog kan treffen, heeft het Hof de Staat gelast zijn systeem van internering van delinquenten zodanig te organiseren dat de waardigheid van de gedetineerden in acht wordt genomen, en heeft het Hof de Staat aangezet om actie te ondernemen ter vermindering van het aantal personen met psychische problemen die misdaden of wanbedrijven hebben gepleegd en die zonder aangepaste therapeutische begeleiding zijn geïnterneerd in de psychiatrische vleugels van de gevangenis,⁶⁴ meer bepaald door een herdefiniëring van de criteria die een interneringsmaatregel verantwoordt.

De procedure van het pilootarrest heeft geleid tot de schorsing van het onderzoek van soortgelijke verzoekschriften gedurende een

⁵⁴ Voorziet in optimalisering van de opleiding en bewustmaking van politie en magistratuur; verbetering van het verloop van het audiovisueel verhoor van slachtoffers; continuïteit van de functionaliteiten van het ViCLAS-systeem; invoering van een gegevensbank van feiten inzake seksueel geweld.

⁵⁵ Voorziet meer bepaald in een opleidingsmodule voor de politie met betrekking tot de functionaliteit ViCLAS en het verloop van verhoren van slachtoffers, getuigen en verdachten en een digitale verspreiding van de handleiding "zedendelicten" teneinde de toepassing ervan te bevorderen.

⁵⁶ Verzoekschrift nr. 22831/08

⁵⁷ Verzoekschrift nr. 43418/09.

⁵⁸ Verzoekschrift nr. 22283/10.

⁵⁹ Verzoekschrift nr. 43717/09.

⁶⁰ Verzoekschrift nrs 49484/11, 53703/11, 4710/12, 15969/12, 49863/12, 70761/12.

⁶¹ Verzoekschrift nr. 73548/13.

⁶² *Claes, Oukili, Van Meroye, Gelaude, Moreels, Saadouni, Smits et alii.*

⁶³ *Claes en Lankester.*

⁶⁴ Die psychiatrische vleugels omvatten psychiatrische afdelingen alsook afdelingen ter bescherming van de maatschappij, gesitueerd binnen penitentiaire inrichtingen.

termijn van twee jaar, waarin de Belgische Staat een oplossing moest zoeken voor de algemene situatie. Aangezien die termijn verstreken was in december 2018, konden nieuwe verzoekschriften worden verzonden naar het Bureau van de agent. Wij kregen vijf verzoekschriften toegezonden waarin de verzoekers dezelfde grieven aanhalen als in de uitspraak in de zaak-*W.D.* De gestelde vragen betreffen de ontvankelijkheid - kunnen zij nog steeds aanvoeren dat zij slachtoffer van schending zijn vermits hen een schadevergoeding werd toegekend door de Belgische rechtscolleges - en het daadwerkelijk rechtsmiddel. In afwachting van de uitspraak van het Hof in die dossiers zal het Comité van Ministers de Actieplannen van de groep van zaken *L.B.* niet meer onderzoeken vóór december 2020.

De Belgische Staat heeft, in dat complexe dossier, 6 Actieplannen⁶⁵ voorgelegd, het laatste op 21 juni 2018.

Wat de **individuele maatregelen** betreft, hebben de bevoegde overheden, binnen de perken van de beschikbare oplossingen, ervoor gezorgd dat er alternatieven voor detentie in de penitentiaire inrichting worden aangeboden. Op 15 mei 2018 bevond geen enkele verzoeker zich nog in een psychiatrische gevangenisvleugel en waren alle⁶⁶ billijke genoegdoeningen en kosten en uitgaven, in totaal 318 998 euro, overgemaakt.

Wat de **algemene maatregelen** betreft, heeft de Belgische Staat toegezien op de bekendmaking van de uitspraken en op de verspreiding ervan onder de belangrijkste betrokken actoren. Bovendien is thans een systemische hervorming van het Belgische interneringsbeleid aan de gang, waarbij de filosofie van het dynamisch zorgtraject centraal staat. Die hervorming krijgt concreet gestalte via met name de meerjarenplannen van de federale overheid met betrekking tot internering; de masterplannen betreffende de penitentiaire infrastructuur; de *wet van 5 mei 2014 betreffende de internering*; en Vlaamse en Waalse inclusieve beleidsmaatregelen die aansluiten bij de filosofie van het zorgtraject. In dat verband werden nieuwe gespecialiseerde inrichtingen geopend en plaatsen voor geïnterneerden gecreëerd in het reguliere zorgcircuit, hetgeen geleid heeft tot een verhoogde opvangcapaciteit. De hervorming van de interneringswet behelsde een preciezere herdefiniëring van de interneringsvoorwaarden, een verbetering in de voorwaarden inzake initiële diagnosestelling, en de vervanging van de commissies tot bescherming van de maatschappij door professionele kamers voor de bescherming van de maatschappij. Die hervormingen bieden de afdelingen tot bescherming van de maatschappij en de psychiatrische afdelingen van de gevangenen de gelegenheid om zich opnieuw te focussen op hun primaire functies. Bovendien worden de beslissingen van de kamers voor de bescherming van de maatschappij beter beargumenteerd en regelmatig opnieuw geëvalueerd, en zijn zij flexibeler en gevarieerder. Geïnterneerde personen kunnen hun zaak met spoed aanhangig maken bij de kamer en hebben mogelijkheid tot cassatieberoep. Tot slot zien de coördinatoren van de FOD Justitie en de FOD Volksgezondheid toe op de opvolging en het vlotte verloop van het zorgtraject, teneinde de begeleide terugkeer naar het leven als burger te bewerkstelligen wanneer mogelijk.

Het Comité van Ministers heeft in zijn beslissing van september 2018 met tevredenheid opgemerkt dat er veel vooruitgang is geboekt en heeft de overheden verzocht om tegen eind 2019 geactualiseerde informatie te bezorgen. Bovendien moedigt het Comité de overheden aan om te voorzien in een nationaal mechanisme ter voorkoming van foltering, dat toezicht moet houden op alle detentieplaatsen, met inbegrip van de forensisch psychiatrische centra en de psychiatrische ziekenhuizen, alsook om een gewaarborgde minimale dienstverlening binnen de gevangenen in te voeren, en om hun inspanningen ter verbetering van de gezondheidszorg in de gevangenen voort te zetten, in het bijzonder ten behoeve van geïnterneerde personen die zich daar nog bevinden.

Het Comité van Ministers heeft voorts beslist om over te gaan tot het afsluiten van het toezicht op de tenuitvoerlegging van de uitspraken in negen zaken waarin de individuele maatregelen definitief zijn geregeld (zie *infra*).

Uitspraak (Grote Kamer) in de zaak ROOMAN⁶⁷ van 31 januari 2019, einduitspraak op dezelfde dag **Onmenselijke en vernederende behandeling – Taalbarrière bij behandeling van psychische problemen – Afwezigheid van passende zorgverlening**

Zoals uiteengezet in deel II van dit verslag, heeft het Hof in deze zaak besloten dat er sprake is van een schending van de artikelen 3 en 5, wegens afwezigheid van medische tenlasteneming van de - geïnterneerde - verzoeker in een taal die hij begrijpt (Duits).

Een Actiebalans werd voorgelegd op 31 juli 2019, met vermelding van de betaling, als billijke genoegdoening, van een bedrag van 32.500 euro wegens morele schade (**individuele maatregel**). Voorts werd het plan van geïndividualiseerde behandeling van de verzoeker geactualiseerd op 21 mei 2019 tijdens een multidisciplinaire vergadering (bevestiging van de reeds voorgestelde zorgverlening en activiteiten, en nieuw voorstelde therapeutische activiteiten). In het bijzonder krijgt hij verdere geregelde sociale, psychiatrische en psychologische opvolging vanwege Duitstalige interveniënten.

Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak gepubliceerd op de website van het Hof van Cassatie, kende zij een ruime verspreiding en werd zij breed becommentarieerd, meer bepaald bij de minister van Justitie, de inrichting tot bescherming van de maatschappij te Paifve, het directoraat-generaal Penitentiaire inrichtingen, de coördinator Zorgtraject Geïnterneerden en het Netwerkimmité Geestelijke gezondheidsdienst Oost. Voorts werd op de vergadering van 21 mei 2019 beslist dat er passende maatregelen zouden worden voorzien voor

⁶⁵ De eerste vijf actieplannen werden ingediend op 10 januari 2014, 1 oktober 2015, 7 april 2016, 15 februari en 6 november 2017.

⁶⁶ Er werd een bedrag van 15 000 euro wegens morele schade toegekend aan alle verzoekers, behalve in de zaken *Dufoort* (5 000 euro) en *Claes, Lankester* en *W.D.* (16 000 euro wegens de schending van artikel 3). Er werden enkel kosten en uitgaven toegekend in de zaken *L.B.* (9 000 euro), *Dufoort* (498 euro) en *Lankester* (1 500 euro).

⁶⁷ Verzoekschrift nr. 18052/11.

elke geïnterneerde persoon die geen voldoende kennis heeft van de landstaal die gevoerd wordt in de interneringsinstelling waar hij geplaatst is. Tot dusver is er echter nog geen soortgelijk geval gesignaleerd.

5. JUSTITIE

Uitspraak in de zaak **BELL**⁶⁸ van 4 november 2008, einduitspraak op 6 april 2009

Duur van burgerlijke procedures – **Consequent toezicht wegens complexe aard van het probleem**

Deze zaak is de laatste in een groep van zaken waarin het Hof heeft besloten dat er sprake is van schending van artikel 6§1, gelet op de buitensporig lange duur van de burgerlijke en/of strafrechtelijke procedures tussen 1981 en 2011.

Een Actieplan werd voorgelegd op 19 oktober 2018. De som van 4 000 euro wegens morele schade werd overgemaakt aan de verzoeker (**individuele maatregel**). Wat de **algemene maatregelen** betreft, werden de voorgaande uitspraken in de groep van zaken *Bell* bekendgemaakt en overgezonden aan de bevoegde overheden. Bovendien wordt verwezen naar de talrijke maatregelen die zijn opgenomen in de Actiebanners van oktober 2015, die heeft geleid tot [Resolutie CM/ResDH\(2015\)245](#).

Voorts moet melding worden gemaakt van de wet van 19 oktober 2015 – waarvan sommige bepalingen in werking zijn getreden in 2016 en 2017 – die het burgerlijk procesrecht afgestemd heeft op de actuele behoeften (veralgemening van de kamers met alleensprekend rechter; elektronische communicatie met systemen e-Box en e-Deposit, enz.). De wet van 4 mei 2016, in werking getreden op 31 december 2016, voorziet tevens in de invoering van de digitale betekening van deurwaardersexploiten door middel van een nieuwe gegevensbank. Een ontwerp van wet wil de alternatieve vormen van geschillenoplossing in het algemeen en, in het bijzonder, de bemiddeling en het collaboratief recht aanmoedigen. Het Comité verwacht tegen maart 2020 te kunnen beschikken over informatie over de gemiddelde doorlooptijd van burgerlijke zaken voor de rechtbanken van eerste aanleg en over de evolutie van het budget en het personeel van de hoven en rechtbanken.

Uitspraak (Grote Kamer) in de zaak **BEUZE**⁶⁹ van 9 november 2018, einduitspraak op dezelfde dag

Eerlijk proces – Geen bijstand van advocaat – Voorafgaande fase van de strafprocedure

In die zaak heeft het Hof besloten tot schending van artikel 6 wegens de procedurele hiaten die zich voorgedaan hadden in de fase voorafgaand aan het proces. Het Hof was van oordeel dat de strafprocedure in haar geheel zoals gevoerd ten aanzien van de verzoeker het niet mogelijk heeft gemaakt om die hiaten te ondervangen.

Een herzien Actieplan was voorgelegd op 17 december 2019. Het Hof was van oordeel dat de vaststelling van schending van een recht toereikend was als billijke genoegdoening, nota nemend van de mogelijkheid die in het Belgisch recht bestaat om de procedure tegen een veroordeelde te heropenen. De verzoeker heeft evenwel geen gebruik gemaakt van die mogelijkheid binnen de gestelde wettelijke termijn. Derhalve is geen enkele **individuele maatregel** vereist.

Wat de **algemene maatregelen** betreft, heeft de uitspraak aanleiding gegeven tot tal van commentaren en publicaties, waaronder de bemerkingen van Marie-Aude Beernaert, gewoon hoogleraar aan de UCL, « Droit d'accès à un avocat et relativité toujours plus grande des garanties du droit à un procès équitable », gepubliceerd in de *Revue trimestrielle des Droits de l'Homme* (118/2019), en de bemerkingen van de Olivier Michiels, kamervoorzitter van het hof van beroep te Luik en tevens docent, gepubliceerd in het *Journal des Tribunaux* de 2019. De uitspraak werd ook gepubliceerd op de Juridat-website van het Hof van Cassatie en overgezonden naar de bevoegde overheden waaronder het federaal parket, het parket bij het Hof van Cassatie alsook de juridische adviezen van de FOD Justitie die belast waren met de "Salduz-hervorming" om de Belgische strafprocedure in overeenstemming met de rechtspraak van het Hof te brengen.

Er is geen enkele andere algemene maatregel vereist, aangezien de feiten in casu zich hebben afgespeeld in een periode voorafgaand aan de zogeheten Salduz-wetten van 2011 en van 2016, die voorzien in de regeling van de bijstand van een advocaat tijdens de fase voorafgaand aan het strafproces op een wijze die de eisen uit de uitspraak in de zaak-*BEUZE* overstijgt. Sinds de feiten is er immers een grootschalige hervorming van die bijstand van een advocaat doorgevoerd, die gepaard ging met tal van maatregelen teneinde de goede werking ervan in de praktijk te verzekeren. Er kwam ook een kwantitatieve en kwalitatieve wetenschappelijke opvolging van de toepassing van de hervorming.

⁶⁸ Verzoekschrift nr. 44826/05.

⁶⁹ Verzoekschrift nr. 71409/10.

- › **Beslissing SOM EN 7 ANDEREN⁷⁰ van 20 juni 2019, eindbeslissing op dezelfde dag**
  - › **Beslissing BECKER en ZWEIPHENNING⁷¹ van 26 september 2019, eindbeslissing op dezelfde dag**
- Eerlijk proces – Geen bijstand van advocaat – Voorafgaande fase van de strafprocedure**

Zoals uiteengezet in deel II van dit verslag heeft de regering in die zaken een minnelijke schikking gesloten met de verzoekers.

De stortingen van de voorziene bedragen van 3000 euro⁷² per minnelijke schikking werden tussen medio december 2019 en medio januari 2020 verricht.

6. GODSDIENST

Uitspraak in de zaak LACHIRI⁷³ van 18 september 2018, einduitspraak op 18 december 2018

Vrijheid van godsdienst – Vrijheid zijn godsdienst of overtuiging te belijden – Uitsluiting van een vrouw met islamitische hoofddoek (hijab) uit een zittingszaal

In deze zaak heeft het Hof besloten tot schending van artikel 9 wegens schending van het recht van de verzoekster om haar godsdienst te belijden, aangezien zij werd uitgesloten uit de zittingszaal in een zaak met betrekking tot de doodslag op haar broer, omdat zij weigerde een hijab van haar hoofd te verwijderen.

Een Actiebalans werd voorgelegd op 26 september 2019. Een bedrag van 1000 euro werd betaald wegens morele schade (**individuele maatregel**). Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak met name verspreid onder het Hof van Cassatie (en op zijn website); de colleges van procureurs-generaal en van de hoven en rechtbanken en de Hoge Raad voor de Justitie; via een nieuwsbrief van april 2019 van het Instituut voor gerechtelijke opleiding; artikelen in de Belgische pers en een gedetailleerd artikel inzake rechtsleer. Voorts werd op 14 maart 2019 een verzoek gericht aan de directiecomités van het College van de hoven en rechtbanken om de uitspraak ter lering te verspreiden onder de magistraten van de zetel. Het College van de hoven en rechtbanken zet daarin zijn standpunt uiteen over het feit dat, op termijn, een wijziging van artikel 759 van het Gerechtelijk Wetboek op passende wijze zou tegemoetkomen aan de uitspraak. Het geeft aldus blijk van zijn streven om elke anachronistische lezing van die bepaling in de toekomst te voorkomen.

2. Zaken afgesloten tijdens de referentieperiode

Tussen 1 januari en 31 december 2019 heeft het Comité van Ministers **4 eindresoluties** ten aanzien van België aangenomen, waarmee het toezicht op de uitvoering van **5 uitspraken of beslissingen** werd afgesloten.

Die eindresoluties worden hierna weergegeven volgens de specifieke aangelegenheden die zijn behandeld.

1. STEDENBOUW

Beslissing TARIKI⁷⁴ van 19 juni 2018, eindbeslissing op dezelfde dag

Verbod tot verhuring – Rechtbank met volle rechtsmacht

In deze zaak waren de Regering en de verzoeker overeengekomen om de zaak op te lossen middels een minnelijke schikking. De zaak betrof het verbod om een woning nog te verhuren, dat door de dienst van de gewestelijke huisvestingsinspectie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan de verzoeker was opgelegd, wegens vaststelling van onbewoonbaarheid.

De minnelijke schikking voorzag in de betaling van 14.441,74 euro.

Na zich te hebben vergewist van de tenuitvoerlegging van de minnelijke schikking door de regering, heeft het Comité van Ministers beslist om het onderzoek af te sluiten middels goedkeuring van [Resolutie CM/ResDH\(2019\)29](#) van 6 februari 2019⁷⁵.

⁷⁰ Verzoekschriften nrs 49358/11, 65462/11, 76126/11, 39783/12, 52963/12, 30359/13, 78404/13 en 22298/18.

⁷¹ Verzoekschriften nr. 12079/12 en 55614/15.

⁷² In totaal 30 000 euro (10 x 3000 euro).

⁷³ Verzoekschrift nr. 3413/09.

⁷⁴ Verzoekschrift nr. 44759/14.

⁷⁵ De zaken *Tariki* en *Beckers* werden afgesloten met dezelfde eindresolutie, maar zijn hier opgenomen onder twee afzonderlijke categorieën.

Uitspraak in de zaak C.M.⁷⁶ van 13 maart 2018, einduitspraak op 13 juni 2018 **Afwezigheid van tenuitvoerleggingsprocedure – Stedenbouwkundige overtreding – Aanpassingswerken**

In deze zaak had het Hof besloten tot schending van artikel 6§1 wegens de niet-tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen, waarbij de buur van de verzoeker werd veroordeeld tot het verrichten van werken tot herstel in de vorige staat om zijn toestand op stedenbouwkundig vlak te regulariseren.

[Resolutie CM/ResDH\(2019\)246](#) van 16 oktober 2019 werd aangenomen op grond van de herziene Actiebalans van 25 juli 2019. Wat de **individuele maatregelen** betreft, werden de billijke genoegdoening naar rato van 12.000 euro en de kosten en uitgaven naar rato van 500 euro overgemaakt aan de verzoeker. Voorts werden de vereiste werken voor het herstel in de oorspronkelijke staat uitgevoerd. Wat de **algemene maatregelen** betreft, aangezien de schending beperkt was tot dit specifieke geval, volstaan, voor de tenuitvoerlegging ervan, de publicatie en ruime verspreiding van de uitspraak, alsook het gedetailleerde artikel waarin zij aan bod kwam in het juridisch tijdschrift *European Human Rights Cases* van 14 juni 2018.

2. GEVANGENISSEN

Beslissing BECKERS⁷⁷ van 21 juni 2018, eindbeslissing op dezelfde dag

Onmenselijke en vernederende behandeling – Detentieomstandigheden

In deze zaak ging de verzoeker in op de eenzijdige verklaring zoals geformuleerd door de regering, zodat het Hof haar als geherkwalificeerd had als minnelijke schikking. De Regering had de volgende punten onderkend wat betreft de opsluiting van de verzoeker in de gevangenis te Lantin: het gebrek aan privacy in de toiletten, het samenleven op een beperkte ruimte, het gebrek aan toezicht vanwege het defecte oproepsysteem en het gebrek aan een aangepaste matras voor de verzoeker gezien zijn rugproblemen.

De minnelijke schikking voorzag in de betaling van 5.700 euro.

Na zich te hebben vergewist van de tenuitvoerlegging van de minnelijke schikking door de Regering, heeft het Comité van Ministers beslist om het onderzoek af te sluiten middels goedkeuring van [Resolutie CM/ResDH\(2019\)29](#) van 6 februari 2019.

3. JUSTITIE

Uitspraak in de zaak RTBF⁷⁸ van 29 maart 2011, einduitspraak op 15 september 2011 **Vrijheid van meningsuiting – Audiovisueel verbod – Excessief formalisme in cassatie**

In deze oude zaak heeft het Hof besloten dat er sprake is van schending van de artikelen 6§1, en 10 van het Verdrag, rekening houdend met het gebrek aan voorzienbaarheid van de bepalingen, in Belgisch recht, inzake het preventief verspreidingsverbod in audiovisuele aangelegenheden en de weigering van het Hof van Cassatie om een voorziening te behandelen om redenen die als excessief formalistisch worden beschouwd.

[Resolutie CM/ResDH\(2019\)245](#) van 16 oktober 2019 werd aangenomen op grond van de herziene Actiebalans van 9 juli 2019. Aangezien het Hof van oordeel was dat de vaststelling van schending volstond als billijke genoegdoening, werd enkel de som van 42 014,40 euro voor kosten en uitgaven overgemaakt aan de verzoekster (**individuele maatregel**). Wat de **algemene maatregelen met betrekking tot artikel 6§1** betreft, hebben de overheden gepreciseerd dat de verplichting om artikel 584 van het Gerechtelijk Wetboek in te roepen ter ondersteuning van de voorzieningen in cassatie tegen beslissingen van de rechters in kort geding duidelijk, precies, gekend en makkelijk toegankelijk is en dus ruim voorzienbaar is voor een advocaat bij het Hof van Cassatie. Zij hebben eraan toegevoegd dat hen geen enkel ander verzoekschrift ter zake werd meegedeeld. Wat de **algemene maatregelen** met betrekking tot de schending van de vrijheid van meningsuiting betreft, toont de rechtspraak de positieve ontwikkeling van de uitspraak in de zaak-*R.T.B.F.* door de rechters in kort geding en, bij uitbreiding, het ontbreken van een beslissing ter zake door het Hof van Cassatie.

⁷⁶ Verzoekschrift nr. 44759/14.

⁷⁷ Verzoekschrift nr. 63713/17.

⁷⁸ Verzoekschrift nr. 50084/06.

Uitspraak in de zaak RONALD VERMEULEN⁷⁹ van 17 juli 2018, einduitspraak op 17 oktober 2018
Recht op een eerlijk proces – Toegang tot een rechtbank – Betwisting van de resultaten van een vergelijkend examen voor het openbaar ambt

In die zaak had het Hof besloten tot schending artikel 6, gelet op de procedure in haar geheel en in het bijzonder gelet op het gegeven dat de Raad van State zich niet heeft gebogen over de eventuele invloed van de duur van de voor hem ingestelde procedure op het verlies van het procesbelang van de verzoeker.

[Resolutie CM/ResDH\(2019\)291](#) van 13 november 2019 werd aangenomen op grond van de Actiebalans van 10 oktober 2019. Er is geen enkele andere **individuele maatregel** vereist dan de betaling van het bedrag van 5000 euro voor de volledige omvang van de schade en van 263,18 euro voor de kosten en uitgaven. Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak gepubliceerd op de website van het Hof van Cassatie en ruim verspreid, meer bepaald bij het Hof van Cassatie, het Grondwettelijk Hof en de Raad van State. Ook blijkt ook uit de rechtspraak van de Raad van State en van het Grondwettelijk Hof dat zij voortaan de rechtspraak van deze uitspraak hanteren, aangezien zij beide daaraan meermaals uitdrukkelijk gerefereerd hebben.

---

⁷⁹ Verzoekschrift nr. 5475/06.

IV. Conclusies

De Verklaring van Brussel van maart 2015 legt de nadruk op de gedeelde verantwoordelijkheid van het Hof, het Comité van Ministers en de Staten die partij zijn voor de tenuitvoerlegging van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. De Verklaring vermeldt verder tal van relevante maatregelen die op intern niveau kunnen worden genomen, ook maatregelen die kunnen worden aangenomen door de nationale parlementaire vergaderingen. Wat die maatregelen betreft, kan nadrukkelijk verwezen worden naar onder andere de toetsing van de verenigbaarheid van wetsontwerpen en van bestaande wetgevingen met het Verdrag, of naar de opvolging van de tenuitvoerlegging van de uitspraken van het Hof. De uitwerking van dit jaarverslag geschiedt in deze context.

Uit de informatie in dit verslag kunnen de volgende hoofdconclusies worden getrokken:

Groot aantal minnelijke schikkingen en wijziging van arbeidsprocedures

Uit dit verslag blijkt vooreerst dat voor 17 zaken (middels negen beslissingen) een minnelijke schikking werd getroffen in de afgelopen periode.

Twee factoren verklaren die stijgende tendens ten opzichte van de voorgaande jaren.

Ten eerste hadden 11 zaken (i.e. drie beslissingen) betrekking op het feit dat er geen bijstand van een advocaat was geweest tijdens de fase voorafgaand aan het strafproces. Die zaken lagen in het verlengde van de zaak *Beuze*, die had geleid tot een veroordeling van België wegens zijn systeem van rechtshulp van verdachten, en tot de inwerkingtreding van de zogeheten Salduz-wet en Salduz+-wet. Gelet op deze duidelijk vaste rechtspraak drong de minnelijke schikking zich op.

Ten tweede heeft de Griffie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in 2019 een procedure voor onderzoek van de verzoekschriften in twee fasen gelanceerd. De Staat beschikt voortaan over een specifieke en verplichte reflectietermijn met betrekking tot de opportuniteit van het besluit tot niet-betwisting van de zaak. Voorheen moest de Staat, binnen dezelfde termijn, de Griffie in kennis stellen van zijn eventuele intentie om te opteren voor de piste van niet-betwisting en/of om opmerkingen in te dienen, waarbij de indiening van opmerkingen *de facto* uitdrukking geeft aan zijn intentie om niet te opteren voor de piste van niet-betwisting.

Met die stap kan de Staat de piste van betwisting beperken tot de zaken met een maximale kans op welslagen. Wel brengt zulks een verhoging van de werklast mee, aangezien hij nu niet alleen te maken krijgt met een toenemend aantal meegedeelde zaken, maar ook moet overgaan tot een grondige analyse van alle processtukken (hetgeen voordien gebeurde door de Griffie van het Hof) om de beoogde overheid nuttig advies te kunnen geven over de te hanteren strategie. De nieuwe procedure in twee fasen stimuleert aldus de door het verzoekschrift beoogde overheden nog meer om de piste van niet-betwisting ten volle te bestuderen.

Zij stelt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in staat om zijn zaken - die gestaag toenemen - versneld af te handelen en zich toe te spitsen op complexe zaken en/of zaken waarin nieuwe kwesties worden aangesneden. Reeds enkele jaren geleden was de vereenvoudigde mededelingsprocedure ingesteld, waardoor zaken niet langer samen met een gedetailleerde samenvatting werden meegedeeld, maar met een zeer beknopte samenvatting, een eenvoudige weergave van de zaak. Dat heeft soms als neveneffect gehad dat kennelijk onredelijke zaken in het stadium van betwisting konden treden. Aangezien het onderzoek van de ontvankelijkheid verricht door een alleenzettelend rechter vóór overzending van de zaak naar de Staat zeer summier is en de last van de eerste grondige analyse - die van essentieel belang is, zoals eerder is gebleken - derhalve exclusief berust bij het Bureau van de agent, heeft dit orgaan sinds enkele jaren te kampen met een verhoogde werklast.

De toename van het aantal minnelijke schikkingen in de loop van de referentieperiode valt dus te verklaren door de recente rechtspraak *Beuze* en door het instellen van een verplichte reflectietermijn met betrekking tot de opportuniteit van een besluit tot niet-betwisting van de zaak (het volle effect van dat aspect zal evenwel pas op termijn kunnen worden vastgesteld, aangezien de zaken waarin geopteerd is voor die piste nog steeds in behandeling zijn).

Alle minnelijke schikkingen die zijn afgesloten in de referentieperiode zijn niet noodzakelijk een erkenning - zelfs stilzwijgend - van schending. In bepaalde gevallen scheen de desbetreffende overheid eenvoudigweg geen bijzonder belang toe te kennen aan de piste van betwisting om een kwestie van interpretatie van het Verdrag te beslechten of om in te gaan tegen een kennelijk onredelijke eis, bijvoorbeeld.

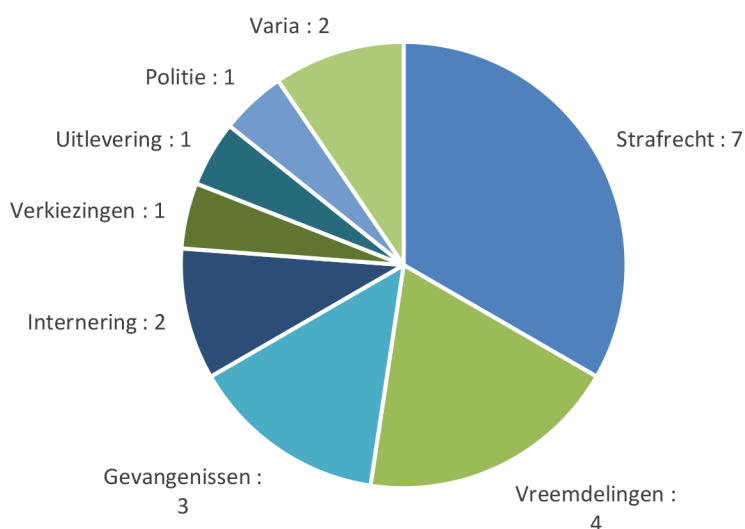

Uitspraken en beslissingen ten aanzien van België

Wat de grond betreft, waren er 21 uitspraken en beslissingen ten aanzien van België in de referentieperiode (deel II):

- › 6 veroordelingen;
- › 2 uitspraken van niet-schending;
- › 12 beslissingen tot schrapping; en
- › 1 beslissing tot niet-ontvankelijkheid.

In weerwil van de zeer uitgebreide waaier aan aangelegenheden die bestreken worden door het Verdrag en de aanvullende Protocolen ervan, waarvan de tenuitvoerlegging de federale Staat en de gefedereerde entiteiten aanbelangt, kunnen we vaststellen dat in de referentieperiode het merendeel van de 21 Belgische zaken betrekking hadden op het strafrecht, het vreemdelingenrecht, de situatie van opgesloten personen en de situatie van geïnterneerde personen:

In **strafzaken** besloot de veroordelingsuitspraak in de zaak *Abboud* tot de buitensporige duur van de strafprocedure en van de daaropvolgende burgerlijke procedure. De veroordelingsuitspraak in de zaak *Venet* betrof de voorlopige hechtenis van de verzoeker en in het bijzonder de al te lange termijn om de verzoeker en zijn raadsman in kennis te stellen van de bepaling van de rechtszitting voor het Hof van Cassatie, wat tot gevolg had dat zij in de onmogelijkheid verkeerden om kennis te nemen van en te antwoorden op de mondelinge conclusies van de advocaat-generaal. Tot slot werden elf minnelijke schikkingen - verdeeld over drie beslissingen - getroffen in zaken die in het verlengde liggen van de uitspraak in de zaak *Beuze*, die betrekking had op de afwezigheid van bijstand vanwege een advocaat tijdens de fase voorafgaand aan het strafproces.

In het **vreemdelingenrecht** werden vier minnelijke schikkingen afgesloten. Drie zaken hebben geleid tot een herbehandeling van een eventuele nieuwe asielaanvraag, rekening houdend met nieuwe elementen. De laatste zaak betrof de niet-uitvoering van gerechtelijke beslissingen waarbij de invrijheidstelling van de verzoekster was bevolen.

Wat de **situatie van opgesloten personen** betreft, had de veroordelingsuitspraak in de zaak *Clasens* betrekking op de verslechterde detentieomstandigheden van de verzoeker in de gevangenis te Itter tijdens een staking van de penitentiaire beambten in 2016 en op de niet-uitvoering van de beslissing die in kort geding was gewezen en die een minimale dienstverlening ten aanzien van de verzoeker beoogde. Een andere zaak had betrekking op een accidenteel overlijden van een psychotische gedetineerde tijdens zijn opsluiting te Vorst.

Wat de **situatie van geïnterneerde personen** betreft, besloot de veroordelingsuitspraak in de zaak *Rooman*, gedaan door de Grote Kamer, tot niet-conformiteit van de internering van de verzoeker wegens gebrek aan zorgverlening in de Duitse taal, de enige taal die hij machtig was. De uitspraak in de zaak *Denis en Irvine* besloot tot rechtmatigheid van de handhaving van de maatregel tot internering van beide verzoekers na de inwerkingtreding van de nieuwe interneringswet, daar zij overigens niet hebben aangevoerd dat hun psychiatrische stoornis niet blijvend was of dat hun geestesgesteldheid voldoende beterschap vertoonde.

Voorts had, op het stuk van **uitlevering**, de veroordelingsuitspraak in de zaak *Romeo Castaño* betrekking op de niet-overleving van een Spaanse onderdaan aan de Spaanse autoriteiten, in weerwil van het Europees aanhoudingsbevel dat tegen haar was uitgevaardigd en de ontoereikende ondersteuning in de feiten voor de aangevoerde weigeringsgrond.

Tot slot, hoewel weinig aangevoerd voor het Hof, moet hier ook melding worden gemaakt van de kwestie van het **recht op vrije verkiezingen**. Een van de zes veroordelingen jegens België had immers betrekking op die aangelegenheid. In die laatste, in het kader van de zaak *G.K.*, werd besloten tot schending van het recht van de verzoekster op vrije verkiezingen wegens tekortkomingen in het beslissingsproces inzake aanvaarding van haar ontslag uit haar mandaat als senatrice.

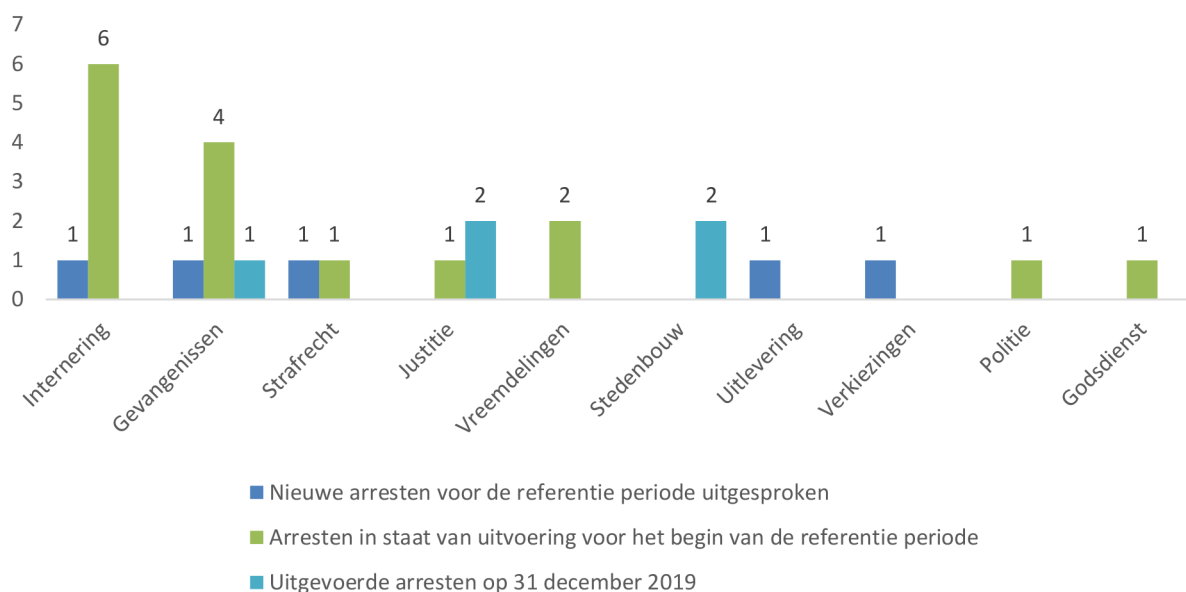
Zaken onder toezicht van het Comité van Ministers

In de loop van de referentieperiode werden 4 eindresoluties aangenomen, waarbij de tenuitvoerlegging van 5 uitspraken en minnelijke schikkingen werd afgesloten: 2 met betrekking tot de rechtsprocedure, 2 inzake stedenbouw en 1 betreffende de toestand binnen de gevangenis.

Van de 21 zaken waarvan de tenuitvoerlegging nog steeds onder toezicht staat op 31 december 2019, staan 9 ervan – samengebracht in 3 groepen (Groep *L.B/W.D.* inzake internering, Groep *Vasilescu* inzake detentieomstandigheden in de gevangenis en Groep *Bell* inzake de buitensporig lange duur van procedures) – thans onder consequent toezicht van het Comité van Ministers, gelet op de structurele en/of complexe aard van de problematiek.

De gegevens uit dit verslag (delen II en III), waarin de door het Hof vastgestelde schendingen zijn opgenomen, geven een algemeen overzicht van problemen rond ‘mensenrechten’ in België.

Veroordelingen per thema

Dit verslag laat ook zien dat er **nog aanzienlijke uitdagingen** zijn. Daarbij kan de nadruk worden gelegd op onder andere de tenuitvoerlegging van de *masterplannen* over de detentieomstandigheden in de gevangenis; de effectiviteit van de rechtsmiddelen die toegankelijk zijn voor de gedetineerden; de overbevolking in de gevangenis en de verbetering van de detentieomstandigheden in de penitentiaire inrichtingen; de zorg voor gedetineerden in geval van staking; het nauwkeurige onderzoek naar de impact van de uitzettingen van vreemdelingen in het licht van het risico op onmenselijke en vernederende behandeling; het excessieve formalisme van de hoge rechtscollages; de duur van de gerechtelijke procedures. De tenuitvoerlegging van de hervormingen met het oog op een betere therapeutische begeleiding van de gedetineerde geïnterneerden kan ook worden aangehaald.

Ook moet worden benadrukt dat dit verslag geenszins een volledige kijk biedt op de mensenrechtensituatie in ons land. Er moet immers voor ogen worden gehouden, primo, dat het Hof enkel bevoegd is om de inachtneming van de rechten en vrijheden van het Verdrag en de aanvullende Protocolen ervan te controleren en, secundo, dat het Hof zich enkel mag uitspreken in het kader van zaken die het voorgelegd krijgt. Het Hof treedt daarnaast enkel in laatste instantie op, wanneer alle interne rechtsmiddelen zijn uitgeput. Aldus hangt de rechtspraak van het Hof vooral af van de houding van de rechtscolleges ten aanzien van een vermeende schending van het Verdrag en van de vordering vanwege particulieren en niet-gouvernementele organisaties, die zich tot het Hof wenden omdat zij zich beschouwen als slachtoffer van een of meer schendingen van het Verdrag.

Hoewel dit verslag beperkt is tot het contentieux van België voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, zoals reeds aangegeven is in de inleiding, moet men ook steeds oog hebben voor de uitspraken die het Hof heeft gedaan ten aanzien van andere Staten, aangezien zij ertoe kunnen nopen om op preventieve wijze maatregelen aan te nemen in België, zonder een veroordeling vanwege het Hof af te wachten.

